

הישיבה השבעים-ושש של הכנסת התשיעית

יום רביעי, כ"ד שבט תשל"ח (1 פברואר 1978)
ירושלים, הכנסת, שעה 11:01

א. שאלות ותשובות

ב. אם לא — מה עושה המשרד לסיוע למיב-
צעי ההזולה ולפיקוח על פער התיווך?

ג. אם כן — מדוע נותן משרד החקלאות, בניגוד
למדיניותו בימי הממשלה הקודמת, יד להכבדת עול
המחירים על המוני הצרכנים לגבי מצרכי-יסוד כה
חיוניים?

שר-החקלאות א. שרון:

א. משרד החקלאות לא ניתק עצמו מכל פיקוח
על פער התיווך. מיבצע ההזולה, בתמיפה ממשלתית
ישירה, הופסק. המשרד עוסק בתחומים הקשורים לגו-
שא: מיון התוצרת לצורך שמירה על איכותה, שווקים
פתוחים, אריזה קמעונית וכדומה.

ב. המיבצע נמשך, במתכונת שונה, על-ידי רש-
תות השיווק ובהשתתפות מועצת הפירות והמגדלים.

ג. משרד החקלאות מעודד גופים הרוצים לקבל
רשימות של סיטונאים כדי להקים היפרמארקטים ושור-
קים פתוחים באופן שהתוצרת תגיע ישירות מהיצרן
לצרכן ובדרך המהירה ביותר, ובצורה זו להקטין את
פער התיווך.

הייתי רוצה להוסיף: קיימת, משום-מה, דעה בצי-
בור שפער התיווך הוא נושא של משרד החקלאות.
הייתי רוצה פעם, מעל הבמה הזאת, להזים את הטענה
הזאת. משרד החקלאות מופקד על תיכנון חקלאי, על
סיוע למגדלים ועל הדרכה; הוא מופקד על טיפול
בתוצרת עד להבאתה לשווקים הסיטונאיים. אין לנו
כל יכולת פיקוח, במשרד החקלאות, לא על מה שקורה
בתוך השווקים הסיטונאיים ולא על מה שקורה בין
השוק הסיטונאי לבין הקמעונאי, ובין הקמעונאי לבין
הצרכן. עם זאת הייתי בכל זאת רוצה להצביע על
כמה מספרים. עד לפני זמן קצר נשמעה ביקורת
חריפה — גם מעל הבמה הזאת — על מחירי התו-
צרת החקלאית. הסברתי כאן מה הם הקשיים שיש
כתוצאה ממוגזאוירי וכן הלאה. דיברתי גם על תכ-
נית גידולים שהיתה בידי קודמי. הירקות שהיו בשור-
קים בחודש נובמבר, שמחירים הרקיע שחקים, לא
תוכננו על-ידי הממשלה הזאת. היום המצב שונה
לגמרי. כמובן, כאשר המצב טוב, אף אחד אינו קם
לומר שהירקות זולים. אצביע על כמה מספרים. בנו-
במבר 1977 — אני מדבר על עגבניות כמרכיב מר-
כזי — המחיר לצרכן נע בין 10 ל-12 לירות לקילו;
בדצמבר 1977 — 5 לירות לקילו, לעומת 6-7 ל-
ירות לקילו בדצמבר 1976, בלי לדבר על נושא הפי-
חותים וכן הלאה; בינואר 1978 המחיר ברשת הצר-
כניות הוא 6-8 לירות לקילו. בינואר 1977, לפני
שנה, המחיר היה 6-7 לירות לקילו. זאת למרות

היו"ר מ. ל. מרון:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נתחיל
בשאלות ותשובות.

630. הבעלות על מקרקעי ישראל בהר-ציון

חבר-הכנסת מ. זורע שאל את שר החקלאות ביום ג'
בטבת תשל"ח (13 בדצמבר 1977):

ב"מעריב" מ"ד בדצמבר 1977 הודפסה כתבה, בכור-
תרת "קארנבאל בהר-ציון עם 'רולטה' ו'בלק ג'ק'",
המסיימת כלהלן: —

"דובר משרד הדתות ציין כי הר-ציון מנוהל על-
ידי אגודה מיוחדת וכי למשרד הדתות אין פיקוח
על הנעשה בהר".

ברצוני לשאול:

1. כיצד קרה שמקרקעי ישראל בהר-ציון הועברו
מרשות המדינה, בניהולו של מינהל מקרקעי ישראל,
לרשות אגודה שעליה אין למשרד הדתות פיקוח?

2. אילו צעדים הנך מתכוון לנקוט כדי לוודא
אחריות לאומית על המקרקעין הללו, במגמה: —

א) שההכנסות מהם תשרתנה את הציבור ולא
את האגודות הבלתי-מפוקחות למיניהן;

ב) שממשלת ישראל תנהג במקרקעין אלו שב-
בעלותה מנהג בעלים?

שר-החקלאות א. שרון:

1. מקרקעי ישראל בהר-ציון לא הוצאו מרשות
המדינה אלא נמסרה בהם החזקה, בשנת 1964, לא-
גודת הר-ציון שהוקמה על-ידי משרד הדתות.

2. מינהל מקרקעי ישראל הגיש תביעות נגד אגו-
דת הר-ציון ונגד "ישיבת התפוצות". ההליכים המש-
פטיים עוכבו בינתיים כיוון שמתקיים משא-ומתן. כדי
להגיע להסכמה או לפשרה.

עם סיום המגעים או התביעות המשפטיות ייחלמו
חוזי חכירה עם המחזיקים.

631. פיקוח על מחירי פירות וירקות

חבר-הכנסת ח. גרוסמן שאלה את שר החקלאות ביום
י' בטבת תשל"ח (20 בדצמבר 1977):

בחוגי מועצת הפירות קובלים על כך כי משרד
חקלאות אינו מסייע למיבצע ההזולה של פירות
וירקות וכי ניתק עצמו מכל פיקוח על פער התיווך.

אבקש מאת כבוד השר להשיב לי:

א. האם נכונת הידיעה?

חוברת ט"ז, ישיבה ע"ז

— שאלות ותשובות (שרון, שובל, משל, ורהפטיג, ידלין, קופמן) —

רי תה"ל, כי הנגב שוכן על מאגר מים הנשאב במרכז הארץ ומוזרם לנגב בהוצאות-ענק.

משמעות הממצא היא כי בנגב מצויות כמויות מים עצומות לניצול בהיקף של מיליארדים מ"ק.

אבקש מאת כבוד השר להשיב לי :

מה דעת משרד החקלאות על הממצאים הנ"ל ?

תשובת שר-החקלאות א. שרון :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

(1) לא נתברר כי הנגב שוכן על מאגר מים ענק.

(2) עבודתו של א. בידה מתה"ל עוסקת בעובדה הידועה זה מכבר כי קיים קשר בין מאגר ירקון-תנינים למאגר של אזור באר-שבע.

(3) הפיכת הקשר הזה לנתיב להולכת מים טעונה הוכחה, הנעשית בדרך של הרחבה איטית ומבוקרת של שאיבת מים מתוקים ממאגר באר-שבע. רק פעולה זהירה וארוכת-טווח עשויה לתת מידע על סכנת "גלי-שת" מים מלוחים ממאגרי מים גבוהים יותר ממאגר באר-שבע ולמתוואי הקושר שבינו ובין מאגר יר-קון-תנינים.

722. מניעת גניבות של תוצרת חקלאית

חבר-הכנסת ח. קופמן שאל את שר החקלאות ביום כ"ד בטבת תשל"ח (3 בינואר 1978):

עם תחילת עונת ההדרים נודע לי על ריבוי המקרים של גניבות רבים מן הפרדסים, המלווה במעשי אלימות חמורים, איומים והפחדה.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לי :

1. האם מתכוון משרד להקים סירת שמירה, שתאויש על-ידי אנשים מקצועיים וחקלאים. מתנדבים, כדי להילחם בתופעה זו ?

2. האם אין אפשרות להכריז על פרסים כספיים לכל מי שימסור מידע או יביא למעצרים של הגנבים ?

שר-החקלאות א. שרון :

התופעה שהשואל מצביע עליה היא חמורה ונוגעת לא רק לפרדסים אלא גם לכל ענפי החקלאות. משרד החקלאות אינו מופקד על פעולות שמירה ואינו יכול לבצען. הבעיה מחריפה, בין היתר, כתוצאה מהעדר תגובות חריפות כנגד העבריינים. משרדי שוקד כעת על הצעת חוק שתבטיח עונשי מינימום מחמירים כדי להרתיע עבריינים.

כמדין חייב להינתן מענה בחקיקה, שיאפשר לחקלאי להגן על רכושו מבלי שהוא יוטל על-ידי המשטרה.

909. הקמת ישובים חדשים ביהודה ובשומרון

חבר-הכנסת ז. שובל שאל את שר החוץ ביום כ"ד בשבט תשל"ח (1 בפברואר 1978):

בעתונות אתמול הודפסו ידיעות, שראש הממשלה ושר החוץ הבטיחו לממשלת ארצות-הברית שממשלת ישראל לא תאשר הקמתם של ישובים חדשים כלשהם ביהודה ובשומרון.

המהפך ולמרות עליית המחירים. הייתי מציע, בנושא אים אלה, שלא לראות רק את הדברים הפחות-חיוניים אלא גם את הדברים החיוביים. המחיר של המרכיב המרכזי של התוצרת החקלאית ירד והוא שווה למחיר שהיה לפני שנה, למרות כל מה שקרה. היות שחברת-הכנסת גרוסמן העלתה את הנושא אברך אם חברי הבית — אין זה משנה עם איוו סיעה הם גמנים — יגישו הצעת חוק שתמנע רווחים מופקעים בכל מקום, לרבות התחום הזה. איני יכול, בשום פנים ואופן, לקחת על עצמי אחריות על נושא שאינני מופקד עליו. אינני מופקד על המחירים הסי-טונאיים של תוצרת חקלאית ; איני מופקד על מה שקורה בין השוק הסיטונאי לבין השוק הקמעונאי.

ולמן שובל (הליכוד):

אני מקווה שתחשוב עוד פעם על מה שאמרת עכשיו.

ירוחם משל (המערך):

תקבע מחירי מאקסימום על מוצרים שאתה מופקד עליהם.

שר-החקלאות א. שרון :

חבר-הכנסת משל, אני מציע שתציע הצעת חוק. זאת תהיה הצעה טובה.

ירוחם משל (המערך):

אתה מציע שתפקיד שהממשלה צריכה למלא ימלאו חברי הכנסת ?

שר-החקלאות א. שרון :

על עגבניות מטיב מעולה, הנמכרות ברשת הצר-כניות 6—7 לירות לקילו, מקבל המגדל היום 1.40 לירות.

ירוחם משל (המערך):

אדוני שר החקלאות, אני לא מציע שתקבע מחיר מאקסימום ותוציא מזה את רשת הצרכניות. תפקידך כשר למלא תפקידים בקשר למחירים אלא אם תגיד שהשר אינו יכול לעשות זאת והוא מטיל זאת על חברי הכנסת.

שר-החקלאות א. שרון :

חבר-הכנסת משל, אני מצטער מאוד — — —

ורח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):

רשות לשאלה נוספת היא רק למגיש השאלה.

שר-החקלאות א. שרון :

אשמח מאוד אם תוגש הצעה כזאת, חבר-הכנסת משל. זה איננו בתחומי ולא בתחום אחריותי. אינני מופקד על מחירים בחגירות. אדרבה, תציעו הצעת חוק ; מי שמופקד על זה יציע הצעת חוק.

646. ניצול מאגר המים שבנגב

חבר-הכנסת א. ידלין שאל את שר החקלאות ביום כ"ד בטבת תשל"ח (20 בדצמבר 1977):

בדיון של ועדת-הנגב עם אנשי תה"ל ו"מקורות" נמסר כי נתברר במחקרו של מר אורי בידה, מחוק-

5-8. לדעת ראש הממשלה מתן התשובה על שאלות אלה ברבים יכול לפגוע בענייני המדינה, והתשובה עליהן תינתן במכתב אישי מראש הממשלה לחבר-הכנסת בר-לב.

היו"ר מ. ל. מרון:
רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת בר-לב.

חיים בר-לב (המערך):
השאלתה הוגשה ב-14 בנובמבר. מה הסיבה שהתשובה ניתנה לאחר 46 יום?

סגן השר י. ארידור:
חבר-הכנסת בר-לב יודע שנשלחה אליו הודעה שהתשובה תתאחר כי יש צורך לבדוק את העניין.

713. הסיבות לאי-מסירת מידע לראש האופוזיציה

חבר-הכנסת י. ז. אמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ד בטבת תשל"ח (3 בינואר 1978):

בעקבות השיחות שניהל ראש הממשלה עם ראש ממשלת בריטניה מר ג'יימס קאלאהאן ועם סנאטורים בארצות-הברית, אודה לראש הממשלה אם ישיב לי:

1. האם לדעת ראש הממשלה לא זכאי ראש האופוזיציה בישראל למה שזכאים סנאטורים אמריקנים וראש ממשלת בריטניה?

2. אם כן זכאי — מדוע לא ראה ראש הממשלה לנכון להזמין את ראש האופוזיציה ולדווח לפניו טרם צאתו?

סגן השר י. ארידור:
לכל השאלות: הביטוי שבו משתמש השואל ה"נכבד" "לדווח" — אינו מתאים. אין שום חובה לראש הממשלה "לדווח" לראש האופוזיציה. לעומת זאת ראשי ראש הממשלה למסור מידע לחבר הכנסת המייצג את הגדולה שבסיעות האופוזיציה או סיעה אופוזיציונית אחרת. באשר למסירת המידע לראש הג'דולה שבסיעות האופוזיציה, ראה דברי ראש הממשלה בדיון בכנסת ביום 10 בינואר 1978.

היו"ר מ. ל. מרון:
רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת אמיר.

יעקב זאק אמיר (המערך):
גם אני שואל מדוע עבר כל כך הרבה זמן עד שקיבלתי תשובה? נוסף על כך — באיזה ביטוי מציע כבוד סגן השר להתבטא?

סגן השר י. ארידור:
אינני רואה שום איחור במתן התשובה לאור הזמן שבו קיבלתי את השאלתה. השאלתה הוגשה ב-3 בינואר ואני משיב עליה ב-10 בפברואר. אני מציע שלא לחזור על השאלה של חבר-הכנסת בר-לב, שלי-גביו היא היתה מוצדקת, ואילו אצלך לא.

714. הסיבות לאי-מסירת מידע לטלוויזיה הישראלית ולוועדת החוץ והבטחון של הכנסת
חבר-הכנסת ע. ברעם שאל את ראש הממשלה ביום כ"ד בטבת תשל"ח (3 בינואר 1978):

בעקבות הראיון לטלוויזיה "מול פני האומה", שבו

אודה אם תואיל להשיב לי מה מידת האמת בפירסומים הללו?

שר-החץ מ. דיין:

(א) הידיעות שהודפסו בפירסומים אינן מדויקות.
(ב) בשיחתי עם הנשיא קארטר בווינגטון בספטמבר 1977 אמרתי לנשיא שלהערכתי מדיניות של כל הממשלות בעתיד, כשם שהיתה של הממשלות בעבר, תהיה להמשיך בהתנהלויות ביהודה ובשומרון.

(ג) אמרתי, עם זאת, כי בהתחשב במצב המיוחד של משא ומתן אינטנסיבי לשלום המתנהל עתה עם מדינות ערב תיערכנה ההתנהלויות בחודשים הקרובים במסגרת של מחנות צבאיים.

(ד) דברי נאמרו על דעת ראש הממשלה.

391. הצמדת אנשי בטחון לשני חברי הממשלה

חבר-הכנסת ח. בר-לב שאל את ראש הממשלה ביום ד' בכסלו תשל"ח (14 בנובמבר 1977):

הגיעה אלי ידיעה כי החלטת להציב שומרים צמודים לרגן ראש הממשלה ולשר האוצר.

לאור זה אבקשך להשיב לי:

1. האם זה נכון?

2. אם זה נכון, מה השתנה במצבנו הבטחוני שחייב להקצות אנשי בטחון צמודים לשני ממלאי תפקידים אשר בממשלות קודמות קיימו את בטחונם האישי ללא שומרים צמודים?

3. האם קבעו שירותי הבטחון (הש"ב) כי קיים שיקול בטחוני המחייב הצבת שמירה צמודה לשרים אלה?

4. האם היוזמה להצבת השומרים באה משירותי הבטחון? אם לא — מי היה היוזם?

5. כמה אנשי בטחון יועסקו בהבטחת שני אישים אלה?

6. מה ההוצאה השנתית המחוייבת מהבטחתם הצמודה של שני חברי ממשלה אלה?

7. כיצד מוסברת הוצאה זו נוכח הצהרות חוזרות ונשנות על מדיניות הממשלה להנהיג חסכון וייעול ולהפנות כוח-אדם משירותים לייצור?

8. האם מוכן כבודו לשקול ביטול החלטה זאת?

סגן השר י. ארידור:

1. ראש שירותי הבטחון, בהסכמת ראש הממשלה, על-פי ההנחיות העקרוניות המצויות בידוי, הורה להציב מיד מאבטח לסגן ראש הממשלה ולנקוט אמצעי הבטיחה אחרים. כמו-כן הוא החליט לאבטח לפרק זמן מסוים גם את שר האוצר.

2. לראש הממשלה אין ספק שההוראה שניתנה היתה דרושה ומוצדקת למען בטחונם של שני חברי הממשלה.

3. היה קיים שיקול אבטחתי-מניעתי.

4. היוזמה באה על-פי גוהלי העבודה המקובלים.

753. איי-השתתפותו של הרמטכ"ל בישיבת הממשלה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את ראש הממשלה ביום ג' בשבט תשל"ח (11 בינואר 1978):

בעתונות פורסם שהרמטכ"ל רב-אלוף מרדכי גור נעדר מישיבת הממשלה שהתקיימה ביום חמישי, 22 בדצמבר 1977, והוקדשה לדיון בתכנית השלום שיביא ראש הממשלה לנשיא מצרים בפגישה שתתקיים באיס-מאעיליה.

ברצוני לשאול את כבוד ראש הממשלה:

1. האם איי-השתתפותו של הרמטכ"ל חורגת מה-נוהגים שהיו מקובלים?
2. אם כן — האם איי-השתתפותו של הרמטכ"ל בישיבה נובעת מהחלטת ראש הממשלה?
3. אם כן — מה היו הנימוקים לכך?
4. אם לא — מה היו הסיבות שגרמו לאי-השתתפותו של הרמטכ"ל בישיבת הממשלה?

סגן השר י. ארידור:

לכל השאלות: הרמטכ"ל מוזמן לישיבות הממשלה על-פי החלטתו של שר הבטחון. העניין כולו הוא בין שר הבטחון לבין הרמטכ"ל. שר הבטחון מחליט לאיזו ישיבת ממשלה יש להזמין את הרמטכ"ל.

754. צירופו של שר החקלאות לוועדה המדינית הישראלית-מצרית

חברת-הכנסת י. שריד שאל את ראש הממשלה ביום ג' בשבט תשל"ח (11 בינואר 1978):

נודע לי כי נתעוררה בממשלה מחלוקת חריפה בדבר צירופו של שר-החקלאות אריאל שרון לנציגות הישראלית בוועדה המדינית הישראלית-מצרית. על סמך ידיעה זאת אבקש מאת כבודו להשיב לי:

1. מי יזם את צירופו של שר החקלאות לנציגות הישראלית בוועדה המדינית?
2. מה היו הנימוקים לצירופו של שר החקלאות דווקא?

3. האם שר החוץ, בלוויית מומחים ויועצים בת-חומים שונים, אינו יכול להתמודד עם מכלול הבעיות הצפויות על שולחן הדיונים?

4. האם בעקבות צירופו של מר שרון צפויים צירופים נוספים של שרים לוועדה המדינית או לוו-עדה הבטחונית, על-פי אופי עיסוקם המיניסטריאלי ואחריותם הפאראלאמנטארית?

תשובת סגן השר י. ארידור:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

העניין הקשור בכל השאלות האלה הוא בסמכותה הבלעדית של הממשלה.

792. הענקת ארז על"ה לסוני לוחמים נוספים

חברת-הכנסת ד. שילנסקי שאל את ראש הממשלה ביום ט' בשבט תשל"ח (17 בינואר 1978):

העלה ראש הממשלה הצעות מדיניות להסדר, אודה לכבוד ראש הממשלה אם ישיב לי:

1. האם עדיפה רשת השידור האמריקנית על רשת השידור הישראלית?

2. אם לא — מדוע לא העניק ראש הממשלה ראיון כזה, שבו הובאו רעיונותיו, לטלוויזיה הישראלית?

3. האם עדיפה רשת השידור האמריקנית על ועדת החוץ והבטחון?

תשובת סגן השר י. ארידור:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לכל השאלות: ראש הממשלה הביא את תכנית השלום הישראלית לנשיא ארצות-הברית על-פי סמכות שניתנה לו על-ידי ועדת השרים לענייני בטחון. ברא-יונו בטלוויזיה האמריקנית השיב ראש הממשלה על שאלות כפי שהיה חייב על-פי הכרתו לעשות. ראש הממשלה היה נותן אותן תשובות לטלוויזיה הישראלית אילו היה מוזמן להשיב בה על השאלות הללו. כל ההליכים הפאראלאמנטאריים היו כדת וכדין ועל-פי כל כללי הדמוקרטיה הפאראלאמנטארית. ראש הממשלה מוסיף כי, על-פי נסיונו כחבר כנסת ותיק וכחבר ועדת החוץ והבטחון במשך שנים רבות, לא ידעה ועדת החוץ והבטחון על הכנסת דבר וחצי-דבר על החלטות מדיניות בטרם בוצעו או עמדו על סף הביצוע.

752. הסיבות לאי-מסירת מידע למנהיגים יהודים בארצות-הברית

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את ראש הממשלה ביום ג' בשבט תשל"ח (11 בינואר 1978):

סופר "הארץ" בניו-יורק פירסם בעתון "הארץ" מ-22 בדצמבר 1977 שמנהיגים יהודים בארצות-הברית רוגזים על ראש-הממשלה מר מנחם בגין על שבבי-קורו האחרון בווישניגטון נמנע מפגישה עם ועדת הנ-שיאים ולא דיווח לחברי הוועדה על שיחותיו עם הנשיא קארטר ועל הצעות השלום שהגיש לנשיא, דבר שהחליש את כוחם וכירסם בהשפעתם בעיני הממשל האמריקני.

ברצוני לשאול:

מה היו הסיבות שהניעו את ראש הממשלה לא להיפגש עם ועדת הנשיאים שעמדו לימנה של מדינת ישראל בכל עת שנדרשו לכך?

סגן השר י. ארידור:

ראש הממשלה מסר את פרטי תכנית השלום הישראלית לידעו של ראש ועדת הנשיאים הרב ד"ר שינדלר, אשר הגיב עליה לאמור: 95% של בני הקהילה היהודית באמריקה יתמכו בהחלטה בתכנית זו. אל ראש הממשלה לא הגיעו שום ידיעות על רוגז של אירגון יהודי מרכזי זה בארצות-הברית או של אירגונים אחרים. במסגרת לוח הזמנים המיוחד של העבודה שלו בארצות-הברית קיים ראש הממשלה את המספר הגדול האפשרי של פגישות עם גורמים יהודיים ולא-יהודיים.

אבקש מאת כבודו להשיב לי:

1. האם ידועות לו עובדות אלו?
2. אם כן — האם התנהגות זו היא בהתאם לנוהג המקובל על ראש הממשלה?

סגן השר י. ארידור:
לכל השאלות:

מדובר בהעמדת שירותי המכונות והנהג לרשות לשכתי לצרכי ביצוע עבודתה הסדירה של לשכתי בעת העדרי מהארץ. אין בכך שום פסול. אינני רואה במכונות הממשלתית שהועמדה לרשותי רכוש פרטי שלי המיועד לי בלבד ואשר איננו יכול להמשיך לשרת את לשכתי בעת העדרי מהארץ.

841. ידועה בדבר התערבותו של מוזכיר הממשלה בענייני הצנוורה הצבאית

חברי הכנסת ע. אמוראי שאל את ראש הממשלה ביום י"ז בשבט תשל"ח (25 בינואר 1978):

מידעה שפורסמה בגליון "דבר" מיום 17 בינואר 1978 עולה שמזכיר הממשלה מר א. נאור ניצל את מעמדו להפעלת צנוורה פוליטית על אמצעי התקשורת הממלכתיים. המדובר בהנחיות שהעביר מר נאור לצנזור הצבאי הראשי, בנסיון לבלום שידור מידע על הקמת ההיאחזויות — הכוונה להקמת היאחזויות חד-שות בפיתחת-רפיח.

לפי מיטב ידיעתי מבוססת ידיעה זו על דו"ח ועדת הצנוורה הצבאית שנמסר בעקבות תביעתה כנגד הראדיו והטלוויזיה והעתקו הומצא לידך.

אבקש מאת כבוד ראש הממשלה להשיב לי:

1. האם עיקרי הדברים המובאים בידיעה הנ"ל אמנם נכונים?
2. אם כן — מה בדעת ראש הממשלה לעשות בתגובה על התערבות זאת?

תשובת סגן השר י. ארידור:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

אין כל שחר לתכנה של השאלה. מזכיר הממשלה פנה לכלי התקשורת והכחיש ידיעה לא נכונה וביקש מהם שלא לחזור על פירסומה. כלי התקשורת התעלמו מבקשה צודקת זו והעניין יתברר בדיון שיפתח טינהלי בראשותו של ד"ר רוטנשטרייך.

הלל זיידל (הליכוד):
אני מבקש להשיב על השאלתה של חברי הכנסת שילנסקי.

סגן השר י. ארידור:
אינני יכול להפלות בין חברי כנסת.

הלל זיידל (הליכוד):
יש מנהג כזה.

ביקשתי משהו.

הי"ר מ. ל. מרון:

סגן השר ירד מהבמה והסביר מדוע אינו יכול להשיב.

בישיבת הממשלה מיום י"ז באדר תשכ"ח (17 במארס 1968) הוחלט על האירגונים הזכאים לקבל את עיטור לוחמי המדינה (על"ה) כדלהלן:

- א. השומר.
 - ב. ביל"י.
 - ג. הגנה (לרבות פלמ"ח ונוטרים).
 - ד. אצ"ל (לרבות ברית החשמונאים).
 - ה. לח"י.
 - ו. חיילי הגדודים העבריים במלחמת העולם הראשונה.
 - ז. חיילי הספר והמשטרה המעולים.
 - ח. חיילים במסגרת הצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה.
 - ט. מח"ל.
 - י. אנשי ההעפלה.
 - יא. פארטיזאנים ומורדי הגיטאות.
- בתאריכים מאוחרים יותר צורפו לזכאים לקבלת על"ה:

- א. פעילי ההגנה בארצות ערב.
 - ב. חיילים בצבאות הברית במלחמת העולם השנייה.
 - ג. גח"ל.
 - ד. רשימת אישים יהודים ולא-יהודים שתרמו לשיטות הבטחוניים לפני הקמת צה"ל, אם כי אינם כלולים בסוגים הזכאים לקבלת האות כמפורט לעיל.
- האם אין להעניק את אות העל"ה גם לסוגי אנשי שים אלה:

א. המורדים וחברי המחתרות במחנות-המוות של הגרמנים, שחונ מסירות-נפש של כל רגע ורגע פעלו בתנאים שאין להעלותם על הדעת כהכנה למרד (וביניהם המרידה באושוויץ), הצלת יהודים ושמירה על הכבוד היהודי והאנושי;

ב. אסירי-ציון בברית-המועצות, שנמקו משך שנים בבתי-סוהר בברית-המועצות ונשאו ברמה את דגל ציון בסיביריה ובטיגות ורבים מהם מסרו את נפשם תוך סבל איום כשברכה לציון על שפתותיהם;

ג. אסירי-ציון בארצות ערב ובמקומות שונים אחרים בעולם שבדקות ובמסירות-נפש פעלו בנכר למען ציון והמדינה-בדרך?

תשובת סגן השר י. ארידור:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)
ראש הממשלה יביא את העניין לשיקול בממשלה. דעתו האישית של ראש הממשלה על שלוש השאלות — חיובית.

840. מסירת מכונות של שר לרשות

לשכתי. בעת העדר מן הארץ

חברי הכנסת י. זכאי שאל את ראש הממשלה ביום י"ז בשבט תשל"ח (25 בינואר 1978):

סגן השר יורם ארידור יצא למסע הרצאות בן כמה שבועות בשליחות ה"בונדס".
הובא לידיעתי כי בעת העדרו מהארץ השאיר את מכונתו עם הנהג לרשות מנהלת לשכתו.

ב. הצעה לסדר-היום

סימנים מדאיגים לאבטלה בקרב הנשים

הכירסומים המאיימת מצד הממשל החדש — וניצניהם כבר נראים, לצערי הרב.

יש לציין את מאבקה של התסדרות הכללית להבטחת שכר ותנאי עבודה הוגנים לנשים העובדות ובמיוחד ליישומן של חוק שכר שווה לעובדת ול-עובד, להבטחת שוויון זכויות ומניעת אפליה וקיפוח. עם כל הביקורת שיש לי על כך שבענפי תעשייה מסוימים עושים המעסיקים את כל האפשרי כדי למנוע את יישומן של החוק ומקיימים קיפוח בלתי-מוצדק לגבי הפועלות, ובמיוחד בענפי תעשייה ומלאכה, אנחנו יכולים לציין בסיפוק בשתחום הבטחת שוויון זכויות לנשים בעבודה, בבטחון הסוציאלי, נמצאת ישראל בין המדינות המתקדמות בעולם כאשר ברוב ענפי התעסוקה מיושם גם החוק והעקרון של שכר שווה.

אדוני היושב-ראש, אני חוששת מאוד שאם לא יינקטו האמצעים לבלום בעוד מועד את המגמה המס-תמנת להיווצרות אבטלה בקרב הנשים ילכו לטמיון המאמצים הרבים שהושקעו בשנים האחרונות להגדיל את מספר הנשים בכוח העבודה ועלי-ידי כך להגדיל את מספר המועסקים בקרב האוכלוסיה, שהוא תנאי בלי-יעבור להגדלת הייצור והתפוקה הלאומית.

בשנים האחרונות הסתמנה מגמה חיובית של הצ-טרפות נשים לכוח העבודה, ובעיקר נשים משכילות, נשים צעירות, נשים נשואות אמהות לילדים, באופן שחלקן של הנשים השייכות לכוח העבודה האזרחי מכלל הנשים בגיל 14 ומעלה הסתכם בשנת 1976 ב-32% ובינואר-ספטמבר 1977 אף הגיע ל-32.4%. אחוז הנשים הנשואות העובדות הגיע ב-1976 ל-33.4% לעומת 26.8% בשנת 1970 — גידול של 6.6%.

אדוני היושב-ראש, מלווה אותי חרדה שצפויה סכנה להרעה במצב התעסוקה, והמגמות המסתמנות מוצאות את ביטויין הן בדברי שר התעשייה, המסחר והתיירות והן במשאלות הגלויות של שר האוצר המוצ-אות את ביטויין בתקציב שהוגש עלי-ידו לכנסת.

שר התעשייה, המסחר והתיירות, בראיון שנתן לע-תונאי רומן פריסטר במוסף "הארץ" מיום 27 בינואר השנה, אמר: "בעקבות המדיניות הכלכלית של הממ-שלה לגבי היצוא ייווצרו מגזרים פרובלמטיים. חלק מתעשיית הטקסטיל ייפגע וגם ענף הכימיה ייפגע". דבריו אלה של השר באים לאמת את הביקורת שמ-חננו על המהפך הכלכלי.

חיים קורפו (הליכוד):
המאמר הזה היה לפני המהפך.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
ב-1978 ליגואר 1978. אמרנו שהוא עלול לפגוע בציפור-נפש של הכלכלה הישראלית — וזה הייצור והיצוא. ולדאבוני הגדול האזהרה, שלא מצאה אופן קשבת בממשלה, הולכת ומתאמת בקצב מהיר. ה-ז-אחדות התעשיינים, שאין להאשים אותה בהזדהות

היורג מ. ל. מרון:

אנו עוברים להצעות לסדר-היום. רשות הדיבור לחברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו שתגיש הצעה לסדר-היום בנושא: סימנים מדאיגים לאבטלה בקרב הנשים.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגשת הצעתי לס-דר-היום נובעת מההכרה שרצוי ועדיף מכל הבחינות שהכנסת תדון בנושא ותתן את דעתה בטרם התהיה האבטלה עובדה קיימת ובמגמה להתריע בעוד מועד על הסכנה הקיימת להתהוות אבטלה כתוצאה מההת-פתחות הכלכלית שאנו עדים לה בחודשים האחר-ונים.

ניצנים ראשונים לעירעור בתחום תעסוקת נשים גידול במספר הבלתי-מועסקות מזדקרים מהסגר על מצב התעסוקה שנעשה עלי-ידי הלשכה המרכזית לסט-טיסטיקה, ואשר לפיו מספר הבלתי-מועסקים הגיע ביולי-ספטמבר 1977 ל-54,000 איש, בהשוואה ל-47,000 באותה תקופה אשתקד. חלקם של הבלתי-מועסקים מכלל השייכים לכוח העבודה הגיע בתקופה זו ל-4.3% לעומת 4% בשנת 1976; בין הגברים — ל-3.2% ובין הנשים — ל-6.5% לעומת 5.4% אשתקד.

הדו"ח מציינ כי מרבית הגידול באבטלה נשים הוא בין נשים אשר לא עבדו ב-12 החודשים האחר-ונים. בין 27,000 הבלתי-מועסקות יש כ-8,000 שעבדו בעבר ו-19,000 שלא עבדו ב-12 החודשים האחרונים. אמנם המספרים אלה אינם מדאיגים עדיין ועוד נ-יתנת אפשרות לשיפור במצב התעסוקה, אך הבעיה המרכזית שצריכה להעסיק אותנו איננה בתחום מצב התעסוקה לשלושת החודשים הקרובים אלא תחית ניצול כוח העבודה הקיים בפוטנציאל בכלל, ובמיוחד כוח העבודה של נשים. צריך ליצור תנאים שימנעו גשירת נשים מעבודה, ובד-בד לדאוג ליצירת מקר-רות תעסוקה שבהם ייקלט כוח העבודה הנשי שייתוסף למשק הן מבחינת המחזורים החדשים והן מבחינת העלייה שתגיע לישראל.

עלינו לציין בסיפוק ובהערכה שבארבע-חמש הש-נים האחרונות נעשה עלי-ידי משרד העבודה מאמץ מתוכנן ומתמיד להגדלת אחוז הנשים העובדות, הן עלי-ידי יצירת תמריצים והבטחת תנאים שסייעו למ-שיכת נשים, ובעיקר אמהות לילדים, לצאת לעבודה והן עלי-ידי דאגה להכשרת כוח עבודה, לגיוון המק-צועות הנלמדים וחידירתן של הנשים לענפי תעסוקה שונים.

בתחום הדאגה המיוחדת ליצירת תנאים ותמרי-צים להגדלת כוח העבודה עלינו לציין בסיפוק גם את תרומתה של הכנסת בחקיקת חוקים אשר קידמו את הנשים בתחום חוקי העבודה והבטחון הסוציאלי והעלו את מעמדן בעבודה ובחברה. כנראה נצטרך לעמוד קשה ולעמוד על משמר ההישגים הללו שהיו נחלתן של הכנסות הקודמות ולהגן עליהם מפני סכנת

לפי הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נוספו לכוח העבודה בתשעת החודשים ינואר-ספרטמבר 1977 כ-12,000 נשים בענפים הבאים: בשיירותים הציבוריים למיניהם — 6,000 נשים; בפינאנסים — 4,000; בתעשייה — 2,000; בשירותים אישיים — 2,000. היו ירידות קטנות בכוח עבודה בחקלאות ובענפים אחרים.

התופעה שמרבית כוח העבודה הנשי שהיתוסף פנה לסקטורים של השירותים הציבוריים והפינאנסיים ומיעוטו לתעשייה ולענפי הייצור, חייבת להדאיג אותנו. נוכח ההתפתחות הצפויה יקטן מספר העובדים שייקלטו בשירותים הציבוריים בשנת 1978 בהשוואה לשנים הקודמות. הסיבות לכך תהיינה שתיים: הראשונה — הרצון לייעל ולחסוך בכוח העבודה במינהל הציבורי. במידה שדבר זה יוגשם יש לברך על כך. הסיבה השנייה טמונה בתקציב המדינה, המבשר לנו צמצום בשירותי הרווחה. זוהי בשורה שאינה מרינינה את הנפש ומגלמת מדיניות אנטי-סוציאלית. פגיה בתקציב המיועד למעונות-היום תפגע קשה באותה רשת מעונות יפה שפיתחו אירגוני הנשים בעזרת הממשלה. פגיעה זו תביא בעקבותיה אף פגיעה בסיכויי האמהות לצאת לעבודה ולהיקלט בה. לא אריחב על כך את הדיבור, כיוון שחברת-הכנסת אורה נמיר תעלה היום את הנושא הזה מעל במת הכנסת.

נוכח תהליך זה יש ליצור מקורות תעסוקה נוספים בענפי הייצור בנוסף על הקיימים, כי אסור לנו להתעלם מהעובדה שיש מפעלים לא מעטים הורקים לתוספת כוח עבודה, ובעיקר כוח עבודה מקצועי. אולם תנאי העבודה והשכר הנמוך הקיימים כיום בענפי התעשייה ובענפי הייצור האחרים אינם מהווים כוח משיכה לאותן בחורות ונשים משכילות אשר חלקן בכוח העבודה הולך וגדל ואשר מספרן בין מחפשות העבודה ילך ויגדל. מציאות זו מחייבת פעולה מוגברת בתחום ההכשרה המקצועית בקרב הנשים על-מנת להכשיר אותן למקצועות שהמשק זקוק להם ולאפשר להן, עליידי כך, לא רק להיקלט בעבודה אלא גם להתקדם בה. ליישום מטרה זו יש ליצור נורמות חדשות בתחום הסיוע, שחייב להינתן לנשים הרוצות ללמוד מקצוע ולמפעלים המכשירים נשים למקצוע והמתחייבים לקלוט אותן בעבודה.

כבוד היושב-ראש, אני יודעת להעריך את המאמצים שנעשו עליידי משרד העבודה בתחום ההכשרה וההשתלמות המקצועית, אך הפער בין דהכרחי והרצוי לבין המצוי הוא גדול. יש להרחיב את הפעילות בתחום זה, לגוון את המקצועות הנלמדים וליאפשר חדירת נשים לענפי תעסוקה טכנולוגיים ואחרים הרצויים במשק.

אדוני שר העבודה, אתה נתבע לעשות את כל האפשרי על-מנת למנוע הגשמת חלומי של עמיתך שר האוצר, אשר איננו יכול להינתק מתורתו של רבו ומורו מילטון פרידמן על החיוב שבחוסר עבודה. שר האוצר חוזר על כך פעם נוספת, בראיון שנתי לאירי קוטלר במוסף "הארץ" מיום 2 בינואר 1978, ובו הוא אומר: "רע מאוד שאין קצת עורך בידיים עובדות, של אחוז או שניים מהמפעלים". בשפת אנוש — עורך ידיים עובדות פירושו אבטלה

מופרזת עם המערך, גורסת שרבע מהיצוא התעשייתי נתון בסכנה.

כבוד היושב-ראש, אם ייפגע ענף הטקסטיל והכימיה, התוצאה המיידית תהיה פליטת אלפי עובדים, ובראש-וראשונה — פועלות. כן הן מהוות בתעשיות אלה את מרבית כוח העבודה, ובעיקר הבלתי-מקצועי שהוא הראשון לפליטה במקרה של פיטורים בעת צימצום בתעסוקה. אם נבדוק את מקומה של תעשיית הטקסטיל במדינת ישראל ניווכח שהיא ממורקמת בעיקר באזורי-פיתוח: מדימונה בדרום ועד קריית-שמונה בצפון. צימצום היצוא בתעשייה זו עלול לזרוק לרחוב מאות רבות של פועלות, כאשר חסרים במקומות אלה מקורות תעסוקה אלטרנטיביים שבהם ייקלטו מחוסרות העבודה אשר רובן מחוסרות מקצוע אחר.

אדוני שר העבודה והרווחה, דברנו של שר התעשייה, המסחר והתיירות על הצפוי ליצוא — אם לא תחול רביזיה במדיניות הכלכלית של הממשלה — צריכים להדליק נורה אדומה במטה התעסוקה של משרד העבודה והרווחה. ההגדרה הקולעת של מר הורביץ "זרקנו את המשק היצרני — התעשייה, החקלאות והמלונאות — אל תוך המים הקרים" יכולה לגרום לזעזוע ותבערה בתחום התעסוקה אם מפעלים יפלטו עובדים ומקורות תעסוקה אלטרנטיביים אין.

כבוד היושב-ראש, הנתונים שפורסמו עליידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מצביעים על כך שכוח העבודה הפוטנציאלי מקרב נשים עולה. זוהי תופעה חיובית, אך עם זאת חייבת לא רק לעורר דאגה אלא גם מחשבה ותיכנון כדי למנוע את התופעה שכוח העבודה המיתוסף ייהפך לכוח עבודה בלתי-מונצל וממורמר.

מדיניות שר האוצר תביא בעקבותיה לפער הולך וגדל בין הרצון של נשים לצאת לעבודה לבין חוסר האפשרות למצוא עבודה; אם כבר נמצאה עבודה — ייעדרו התנאים שיאפשרו להן להיקלט בה. ברצוני לפרט דברי אלה, שייתכן שיראו תמוהים לגבי חלק מחברי הכנסת.

חברי הכנסת, האינפלציה הדוהרת, ההתייקרות המתמדת של מצרכי מזון והשירותים השונים גורמות לירידה בשכר הריאלי של העובד ותכוצאה מכך להורדה ברמת החיים של מאות אלפי משפחות של עובדים שכירים. מציאות זו מחייבת ותחייב נשים רבות, אמהות ילדים — שהעדיפו בעבר להתפק במילוי תפקיד של עקרת-בית, שאסור לזלזל בחשיבותו למשפחה ולחברה — לצאת לעבודה ליום שלם אי-לעבודה חלקית על-מנת למנוע ירידה ברמת החיים. מגמה זו כבר מוצאת את ביטוייה במחצית השנייה של שנת 1977. ובכך אפשר להסביר את הגידול של מספר הנשים בכוח העבודה האזרחי בשיעור של 3.8% בינואר-אוקטובר לעומת אותה תקופה בשנת 1976. בריבוי גדלה אוכלוסיית הנשים בגיל 14 ומעלה ב-2.4%.

גידול מספר הנשים בכוח העבודה האזרחי הוא תופעה חיובית, בתנאי שהן תיקלטנה בעבודה. אך גידול זה ייהפך לרועץ אם המשק לא יקלוט אותן והן יהיו עתודה רצינית למחנה מחוסרי העבודה.

תהליך הכללי. השיפור במשך השנים במצב התעסוקה של נשים נבע מתהליך צמיחת המשק ובעקבותיה הרחבת הזדמנויות התעסוקה; מתהליך העלייה ברמת ההשכלה של נשים, המגדילה את כושר ההשתכרות שלהן ואת האתגר המקצועי; מהמדיניות הכללית לעידוד תעסוקת נשים, כגון הקלות במיסוי, חופשות לידה, ועוד; ומהמדיניות הספציפית של שירותי משרד העבודה והרווחה, כגון הקמת מעונות, טיפול שירות התעסוקה ועוד.

חברת-הכנסת ארבלי-אלמוזלינו מציינת את ההצלחה הפתאומית במצב התעסוקה של נשים ברביעי השלישי של שנת 1977. על כך יש להעיר:

(1) אין להוציא מסקנות מרביע אחד, שעשויות לחול בו תנודות עונתיות ושינויים חד-פעמיים.

(2) מבט לטווח ארוך יותר מראה כי בממוצע של תשעת החודשים הראשונים של שנת 1977 עלה שיעור ההשתתפות של נשים בכוח העבודה לעומת התקופה המקבילה ב-1976 והגיע ל-32.4% לעומת 32%.

(3) בין שתי התקופות הנסקרות היה גידול של 27,000 במספר המועסקים, כ-45% מהם נשים — כ-12,000.

(4) שיעור הבלתי-מועסקים בתשעת החודשים של שנת 1977 הגיע ל-3.8% בממוצע לעומת 3.5% בתקופה המקבילה אשתקד, ובקרב הנשים — ל-4.9% לעומת 4.5% בתקופה המקבילה.

(5) כל האמור לעיל מלמד כי במבט לאורך זמן אין לדבר על מגמה מיוחדת של הרעה במצב התעסוקה של נשים. יתר-על-כן, בנתוני הרביעי השלישי כשלעצמו גדל מספר הנשים השייכות לכוח עבודה ב-27,000 ומספר המועסקות ב-16,000 — מ-384,000 ברביעי השני ל-400,000 ברביעי השלישי, גידול שאין כדוגמתו ברביעים קודמים. הגידול הניכר במספר המצטרפות לכוח העבודה, שרובן נקלטו בתעסוקה, השפיע גם על מספר הבלתי-מועסקות. ניתוח הנתונים מראה כי מספר הבלתי-מועסקות מושפע, כנראה, בעיקר ממצטרפות חדשות לכוח העבודה ולא מפליטה של נשים מהעבודה.

(6) כשם שאיננו מודרזים להסיק מסקנות חיוביות מהגידול הניכר במספר המועסקות ברביעי השלישי כן אין לייחס הערכות פזיזות לגבי מספר הבלתי-מועסקות. עם זאת ברור שנתוני הרביעי השלישי מצריכים מעקב הדוק כדי לראות אם המצב יימשך.

יש להעיר גם שנתונים ארעיים וחלקיים של הרביעי האחרון של 1977 — נתונים שטרם הסתיים עיבודם ולכן טרם פורסמו — מצביעים, ככל הנראה, על כך שנתוני הרביעי השלישי גבוהים מהמגמה הכללית הקיימת.

יש גם להעיר שהבעיה כיום היא פחות עידוד כללי של נשים לצאת לעבודה ועלייה יוצאת-דופן באבטלתן, ויותר עידודן השלטיבי לעבוד בענפים ובמשלח-ידים מעורפים שבהם חסר כוח-אדם. נראה שבשנים הבאות ימשיך שיעור ההשתתפות של נשים לעלות כתוצאה מהתהליכים שצויינו לעיל, כגון: צמיחה, עליית רמת ההשכלה, ומדיניות הממשלה. המ-

מוחסירי עבודה, 2% מובטלים מכלל המועסקים — זאת אומרת 22,000 מובטלים מדי יום ביומו. דבר אחד הוא מחוץ לכל ויכוח: אם תהיה אבטלה — הקרבן הראשון תהיינה נשים. כך הוא המצב בצרפת ובגרמניה, שם הנשים מהוות כ-38% מכוח העבודה ויותר מ-50% ממחוסרי העבודה. הקרבן השני יהיו הצעירים שטרם נקלטו בעבודה.

כבוד היושב-ראש, המשימה המרנינה של משרד האוצר, שבאמתחתו הצעה להעלות את שכר-הלינווד בבתי-ספר על-יסודיים בשנת תשל"ט ל-10,000 לירות, תביא לנשירה של מאות אלפי ילדים מהחינוך העל-יסודי, ובעיקר של בנות. יהיו אלה ילדיהם של בעלי הכנסה בינונית ומעלה, אנשי מקצועות הפשיים, עובדי דים מקצועיים בתעשייה ובבניין, המהווים חוט-השדרה במשק ובכלכלה. מגמה זו, אם תיושם, תחייב דאגה להכשרתן של בנות צעירות לעבודה ויצירת מקורות תעסוקה לקליטתן, ולא — הן תהיינה נדונות לחיי גיוון ואבטלה, עם כל הסכנות הכרוכות בכך.

כבוד שר העבודה, מציאות זו מחייבת הרחבת המסגרות של החינוך המקצועי הנמצאות בטיפול משרד — בתי-הספר התעשייתיים, הפנימיות והמקנות השכלה וחינוך מקצועי, קבוצות עבודה — וכן העמדת התמיכות והגדלת מספר ימי הלימוד. אינני יודעת איך יתגשם כל זה כאשר תקציב משרד קיצץ ותהיה פגיעה בפעולות אלה המיועדות לנוער.

כבוד היושב-ראש, העליתי את הנושא בעוד מועד כדי למקד את תשומת-הלב של הממשלה והכנסת, ובראש-וראשונה של משרד העבודה והרווחה — ובמיוחד תשומת-לבו של השר, שאני יודעת שיש לו רגישות גדולה מאוד לנושאים אלה ולסכנה הצפויה בתחום הבטחת תעסוקה לנשים אם לא ניערך בעוד מועד לתמורות הצפויות במשק בעקבות הגשמת המגמה המוצאת את ביטוין בתקציב המדינה. דבר זה מחייב ערנות והיערכות להדיפת הסכנות הצפויות. מפאת חשיבותו של הנושא אני מבקשת, אדוני היושב-ראש, לקיים דיון במליאה.

הי"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לשר העבודה והרווחה, לתשובה.

שר-העבודה והרווחה י. כץ:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כפי שאמנע ציינה חברת-הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו אכן חלה בשנים האחרונות התרחבות בהשתתפותן של נשים בכוח העבודה ובתעסוקתן. הנשים היוו יותר מחציית המצטרפים החדשים לכוח העבודה. שיעור הנשים שהשיגו ייכות לכוח העבודה עלה מכ-29.3% בשנת 1970 לכ-31.9% בשנת 1976, תוך גידול במספר המועסקות.

שיעור האבטלה אצל נשים השתנה בדרך כלל באותו כיוון כמו שיעור האבטלה אצל גברים, אך תמיד היה גבוה ממנו במידה ניכרת. בין הסיבות לכך: מעסיקים נוטים להעסיק גברים; נשים רבות מתפשות עבודות חלקיות; נשים נוטות להאריך את זמן חיפוש העבודה.

החל משנת 1974 חל תהליך איטי של עלייה במספר הבלתי-מועסקים במשק. התהליך האיטי של עליית שיעור הנשים הבלתי-מועסקות הוא חלק מה-

— הצעה לסדר-היום (י. כץ, מרון, ארבל-אלמוזלינו); הצעות חוק של חברי כנסת (מרון, גרוסמן) —

היו"ר מ. ל. מרון:

חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, האם את מסכימה להצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה?

שרשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
כן.

היו"ר מ. ל. מרון:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה. אני מעמיד להצבעה הצעה זו.

ה הצ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

שימה החשובה כיום היא הכוונת והפניית של הנשים לענפים ולמשלחי-יד מועדפים — משלחי-יד תעשייתיים, אחיות, מורות מוסמכות, עובדות סוציאליות וכ"צ באלה.

יש לציין שמשרד העבודה והרווחה רואה את בעיית תעסוקת הנשים כבעיה חשובה, ולבד ממערך השיירות שהוא נותן למטרה זו הוא גם ער לשינויים החלים במצב התעסוקה של הנשים. בצד המעקב המתמיד נערך המשרד למצבי אבטלה של נשים במסגרת המערך הכולל. כן פועל המשרד להכוונתן של הנשים לענפים מועדפים ובמסגרת זאת מעובדות תכניות שמ"טרתן עידוד סלקטיבי של נשים לעבוד במשלחי-יד ובענפים מועדפים.

אדוני היושב-ראש, הריני מציע להעביר את ההצעה לדיון בוועדה.

1. חוק שירות לאומי (תיקון), תשל"ח—1977 *

ג. הצעות חוק של חברי כנסת

לאחר שקל כל כך להשתחרר משירות, מן הדין היה לפחות להחיל על בנות אלו את חוק שירות לאומי, תשי"ג—1953. בשנת 1953 נעשה ניסיון לחקן את המצב הבלתי-נסבל שחלק מן הבנות אינו משרת את המדינה בעוד האחרות נקראות לשאת בעול. ואז קיבלה הכנסת את חוק שירות לאומי, תשי"ג—1953, הקובע חובת שירות לאומי לבנות המשתחררות משירות בצבא"ל מפאת אמונתן הדתית. חוק זה בא כדי להציב סכר בפני השתמטות משירות למדינה בצורה כלשהי, השתמטות הגורמת לאי-צדק ולדמוראליזציה בקרב הנערות הממלאות חובתן ומשרתות בצבא"ל.

שיקול נוסף, ולא אחרון, לחקיקת חוק זה היה המחסור בכוח-אדם בצבא"ל ובשירותים חיוניים, במיוחד נוכח השיעור הגבוה — כרבע — של הבנות שאינן נמצאות כשירות לשירות מטעמים סוציאליים. היתה בו, בחוק זה, משום פשרה והליכה לקראת הדתיים הטוענים אם מבחינה דתית אסור לנערה דתית לשרת בצבא. אם אסור לבת דתית לשרת בצבא, ניחא, אבל נאפשר לה למלא את חובתה במסגרת המקור בלתי על האוכלוסיה הדתית ובלבד שתשרת כמו כל בת אחרת, בהגבלה אחת שלא יאלצו אותה לגור מחוץ לביתה. אמנם אינני מקבלת את הגירסה של בשל אמונה דתית יש לשחרר בנות משירות בצבא ולהפ" לותן לטובה לעומת בנות אחרות אך, למצער, שתחנה מומנן ומכשרן — במסגרת המגבלות — להפעלת שיירות חיוניים במשק המשועים לכוח-אדם, כגון בתי-חולים, בתי-נוער, עבודה בעירות-פיתוח, בישובים-ספר וכיוצא באלה. אפשר גם להפעילן בשמירה בגני-ילדים ובבתי-הספר, שיחליפו את הסבתות השומרות על גני-הילדים.

אדוני שר העבודה והרווחה, נוכח המצוקה בתקנים בבתי-החולים, כאשר מחלקות ומרפאות חדשות אינן נפתחות רק בגלל תקשי"ר נוקשה, מחסור בתקנים חדשים ואולי גם מחסור בתקציבים מתאימים — אולי ניתן היה להויל את שירותי החברה והקהילה ואת

היו"ר מ. ל. מרון:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעת חוק שירות לאומי (תיקון), תשל"ח—1977, של חברת-הכנסת חיי-קה גרוסמן. רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרוסמן.

חייקה גרוסמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני באה להציע תיקון קטן מאוד, תיקון של מלה אחת בחוק שירות לאומי, תשי"ג—1953. בחוק זה כתוב: "השר רשאי להתקין תקנות." אני מציעה כי במקום המלים "רשאי להתקין" תבוא המלה "יתקין", דהיינו — השר יתקין תקנות.

אדוני היושב-ראש, קיים אצלנו חוק הנקרא חוק שירות הבטחון, תש"ט—1949. דומני שזהו אחד החוקים המופרים ביותר ואשר ההסתה להפרתו והסיוע להפרתו מרובים מאשר לגבי כל חוק אחר. נמצאת ביד ספרות שלמה של חברות ואגודות רבות המנהלות תעמולה נגד הפעלתו של החוק בכל הנוגע לגיוס בנות. די אם אמנה את "משמרת" — אגודה ציבורית למען זכויות הבת הדתית" ואת "הוועדה המייעצת לבנות המתייצבות בלשכות הגיוס", שעל חזוניה חתומים הרבנים: הרב דוד עדס, הרב יצחק הלבירשטט והרב מרדכי ויכלדר.

חוק דיני עונשין (בטחון המדינה), תשי"ז—1957, קובע בסעיף 19: "א. מי שהסית או שידל אדם החייב בשירות בכוח מזויין שלא ישרת בו או שלא יתייצב לפעולה צבאית, דינו — מאסר חמש שנים." חברי הכנסת, האם שמעתם על מקרה אחד שבו הועמד לדין מי ששידל בנות שלא תשרתנה בצבא"ל? אני לא שמעתי.

ועתה, כדי לעגן את ההשתמטות בחוק, קבעה הממשלה בהסכם הקואליציוני, בסעיפים 27 ו-28, כי די בהצהרתה של בת שהיא דתית כדי לשחררה מהשירות בצבא"ל; בסעיף 28 של ההסכם הקואליציוני נאמר שלפי הסכם זה יבוטלו ועדות הפטור.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
מדוע גנו המערך את החוק? האם את רוצה לענות על זה? המערך עשה זאת.

חייקה גרוסמן (המערך):
אני לא נבוכה בכלל, ביקרתי את הממשלה הקודמת, אמרתי לפני דקה את הדברים. לפחות או ביצעו את חוק שירות הבטחון, עכשיו גם את זה לא.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):
את רוצה שירות לאומי על-ידי הפלות מלאכותיות?

חייקה גרוסמן (המערך):
שולם, אדוני, רק אתמול שמענו אתכם. לא צריך בכל יום.

רבותי חברי הכנסת מהליכוד, אני מביאה עתה לפניכם הודמנות להוכיח את לאומיותכם. רבותי חברי הכנסת מד"ש, אני מביאה עתה לפניכם הודמנות להוכיח את טוהר כוונותיכם, מה עוד שהסכם זה עם המפד"ל ואגודת ישראל אינו מחייב אתכם.

תיקון זה לחוק שאני מציעה היום עיקרו חיוב השר להתקין תקנות לביצוע ממשל של החוק תוך תקופה קצובה וידועה. בידיכם לאשר אותו ולשמור על כבוד המדינה וביד-המחוקקים שלה. אני מבקשת להעביר את הצעת החוק לדיון בוועדה ובכך לתרום לחיזוק צה"ל, לחיזוק המוראל בקרב הבנות המשרות, לחלוקה יותר צודקת של הנשיאה בעול ולחלוקת מצוקת כוח-האדם בשירותים החיוניים. אדוני שר העבודה והרווחה, צר לי עליך שאתה צריך לענות. אני בכל-זאת מקווה שברגע האחרון תציע להעביר את ההצעה לוועדה.
(קריאה: אולי הוא מסכים אתך?)

היו"ר ש. ארבלי-אלמולינו:
רשות הדיבור לשר העבודה והרווחה, לתשובה.

שר-העבודה והרווחה י. כץ:
גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, בדברי ההסבר להצעת החוק של חברת-הכנסת חייקה גרוסמן נאמר כי "חוק שירות לאומי, שנתקבל בכנסת לפני כמחצית יובל שנים, טרם הופעל הלכה למעשה עד עצם היום הזה". ואכן מאז שהחוק חוק שירות לאומי בשנת 1953 לא התקינו כל שרי העבודה בממשלות הקודמות תקנות להפעלת החוק הנדון, מהנימוק שקיימים הסכמים קואליציוניים בדבר שמירת הסטאטוס-קוו בעניין שירותן של בנות שאינן מתגייסות לצה"ל מטעמים שבמסגרתן או מטעמים שבהכרה דחית.

הנימוק לאי-התקנת תקנות להפעלת חוק שירות לאומי משנת 1953 בשל שמירת הסטאטוס-קוו בעניין שירותן של בנות שאינן מתגייסות לצה"ל מטעמים שבהכרה דחית קיים גם היום, בהתאם להסכם הקואליציוני. עם זאת אכן קיימים במדינה תפקידים חיוניים בעלי חשיבות ממלכתית לאומית ממדרגה ראשונה, ואין ספק כי ניתן לאייתש תפקידים אלה על-ידי התנדבות של בנות הפטרות על-פי חוק שירות בטחון מגיוס לצה"ל.

משרד העבודה והרווחה יזום איתור משימות חברתיות לאומיות לבנות הפטרות מגיוס לצה"ל ומטפח

הפעולה הסיעודית אילו היו מבצעים חוק שירות לאומי? אילו היו מבצעים חוק זה היו יוצאות בשכרות גם הבנות והיו יוצאים בשכרים גם השירותים.

אני יודעת שתנועת האשה הדתית הלאומית עשתה כמיטב יכולתה — ואני מציינת זאת בחיוב — כדי שחוק שירות לאומי יבוצע. אני יודעת שנשים דתיות רבות מרגישות שלא בנוח בשל כך שהחוק נעשה פלסטר ואינו מבוצע. מנתונים של השנים האחרונות מתברר כי יותר מ-48% מכלל הבנות אינן מגויסות לצה"ל מסיבות שונות, 18%—20% מתוכן הן בנות דתיות שאינן משרות מסיבות דת. כמה מהן הגיעו לשירות לאומי? על-פי נתוני תנועת האשה הדתית הלאומית אנו למדים כי בשנת תשל"ז התנדבו רק כ-770 בנות לשנת שירות, אך מתברר שגם מספר זה היה מוגזם. לפי נתוני תנועת האשה הדתית הלאומית 352 מן הבנות המתנדבות שירות בתחום החינוך, אולם לפי נתוני משרד החינוך רק 270 בנות שירתו בתחום החינוך. ולא אפרט עוד. נניח אפילו ש-770 בנות הגיעו לשירות לאומי לשנה אחת — הרי זה לעג לרש: 770 בנות מתוך 18% בנות שאינן משרות מטעמי דת. ואינני יכולה לומר את המספר המוחלט מטעמים מובנים.

וכי מדוע חייבות בנות אלה להתנדב כשאין דורשים מהן למלא את חובתן, כשמסיתים להשתמש? והרי חוק שירות לאומי, תשי"ג—1953, היה פשוט פשרה מרחיקת-לכת והוא נותר כאות מתה על גבי ספי החוקים זה מחצית יובל שנים. לא זו בלבד שניתנה גושפנקה ממלכתית להמשך ההשתמטות של אלפי בנות מכל שירות, לתחנות הקיפות בקרב המשרות נאמנה ולהגברת מצוקת המחסור בכוח-האדם בשירותים החיוניים אלא שנעשה כאן גם מעשה זילזול חמור בסמכותה של הכנסת כרשות מחוקקת. החוק נתקבל, אך הפעלתו נמנעה כיוון שהשר הממונה על ביצועו לא התקין תקנות שהיו הופכות את הביצוע לממשי ולמידי. זהו עיוות חוק בצד העיוות המוסרי והבטיחוני.

חברי הכנסת, בטוחה הייתי שמהספסלים פה יאמרו לי: מה לך כי תליני, וכי מי מנע מן הממשלות הקודמות במשך עשרים-ושלוש שנים להתקין תקנות שיוציאו אל הפועל את חוק השירות הלאומי? ואכן הצדק אתם, וגם על מחדל זה שילמה הממשלה הקודמת. אך אם אכן היתה לממשלה ההיא אופוזיציה לאומית ראויה לשמה, לא היתה הממשלה יכולה להתעלם לאורך זמן מהחביעה לקיים את החוק ולהוציאו אל הפועל. אלא שלממשלות ההן לא היתה אופוזיציה לאומית ראויה לשמה, ממש כשם שלאופוזיציה הזאת אין ממשלה לאומית ראויה לשמה. נוסף על כך, הרי בעבר בכל זאת הקפידו לפחות על ביצוע חוק שירות הבטחון, ועתה הותרו כל ההצעות.

כאשר הוקמה ממשלה זו אפשר היה להניח שממשלה זו תהיה לאומית באופייה ותקפיד על השירות הלאומי, תקפיד על חוקי המדינה. אבל לא כך הדבר. בהסכם שחתם מפקד האירגון הצבאי הלאומי לשעבר עם החוגים החרדים אנו קוראים בסעיף 36: "לא יהיה שום שינוי במה שנוגע לביצוע החוק לשירות לאומי משנת תשי"ג—1953."

— הצעות חוק של חברי כנסת (י. כץ, שחל, ארבל-אלמוזלינו, קורפו, ורטהיימר, שריד, אמוראי, פעיל, גרופר) —

חיים קורפו (הליכוד):

אינני מערער על הקביעה שלך. אני מערער על המסקנה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

כך אני קובעת. אתה יכול לערער על החלטת היושב-ראש.

חיים קורפו (הליכוד):

אני מערער על המסקנה. אף אחד לא אמר שיש ספק.

זאב ורטהיימר (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אני מציע לקיים עכשיו את ההצבעה.

יוסי שריד (המערך):

אני מודיע שלי יש ספק.

חיים קורפו (הליכוד):

את לא אמרת שיש ספק.

עריאל אמוראי (המערך):

לי יש ספק.

זאב ורטהיימר (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
נא לקיים את ההצבעה מחדש.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, אני מעמידה את ההצעות להצבעה חוזרת. אבקש משני המונים לגשת ולמנות.

ה הצבעה

מאיר פעיל (מחנה שלי):

נא להפסיק את ההליכים. חברי-הכנסת גרופר ונתן הוראות לדיין.

ספח גרופר (הליכוד):

זה רק לכבודו.

(קריאה: איפה משה דיין בהצבעה הזאת?)

מאיר פעיל (מחנה שלי):

הוא קיבל הוראה מגרופר להוריד את היד.

יוסי שריד (המערך):

ופלאטון-שרון ברח, קודם הוא הצביע אתנו ועכ-שיו הוא ברח.

(קריאה: יש תקופות שהוא הולך אתכם יד ביד.)

(קריאה מספסלי המערך: גברתי היושבת-ראש, נא להמשיך בהצבעה.)

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

אני מבקשת לשבת. מה העמידה הזאת? מה ההת-רגשות? אנו ממשיכים בהצבעה.

ה הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק

לדיון מוקדם בוועדה — 41

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מעל

סדר-היום — 40

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות לאומי

(תיקון), תשל"ח—1977, לדיון מוקדם בוועדה

נתקבלה.

(מחאות כפיים באולם המליאה)

אפשרויות להגדלת מספר הבנות המתנדבות למשימות לאומיות. כיום ציבור המתנדבות מקרב הבנות הפטור-רות על-פי חוק שירות בטחון מגיוס לצה"ל השתלב במשימות לאומיות לתקופה של שנה. מן הראוי לציין כי לאחרונה גדל מספרן של המתנדבות לפעילויות לאומיות לתקופה של שנתיים. בשנת 1977 התנדבו כ-850 בנות, אשר קיבלו פטור גיוס מצה"ל מטעמים שבהכרה דתית, לפעילויות לאומיות: כ-400 בנות הת-נדבו לשירותי מערכת החינוך; 200 התנדבו לשירותי הבריאות ומשרות במערכת הסיעוד ובמזכירות הרפר-אית של בתי-החולים, ואילו היתר פועלות בסיוע להת-יישבות ובמערכת שירותי הרווחה, לרבות במשימות בעלות אופי של טיפוח, הדרכה וקשר עם נזקקים ב-41 עיירות-פיתוח ושכונות-מצוקה.

בהודמנות זו אני רואה חובה לעצמי לציין כאן את העבודה הברוכה של האגודה להתנדבות בעם, הפועלת בקשר ישיר עם הבנות המתנדבות ועם משר-די הממשלה בתחומים הנקבעים על-ידי משרדי הממ-שלה.

בחודשים האחרונים בא משרד העבודה והרווחה במגעים עם המשרדים והגורמים הנוגעים בדבר במ-טרה להגדיל את מספרן של המתנדבות לפעולות חיר-גיות ממלכתיות. הוחלט, בתיאום עם כל הגורמים, להציב בלשכות הגיוס של צה"ל עובדים סוציאליים אשר תפקידם, בין היתר, יהיה איתור בנות המקבלות פטור גיוס מטעמים שבהכרה דתית והפנייתן למסגרות הכשרה מתאימות לצורך שירותן במשימות לאומיות.

לאור האמור לעיל אבקש מאת הכנסת להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

משה שחל (המערך):

כבוד שר העבודה והרווחה, האם היתה הצעה אחת שלא הצעת להסיר מסדר-היום מאז שאתה בת-פ-קידך?

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — לה-עביר את הצעת החוק לוועדה, והשנייה — להסיר אותה מסדר-היום. אני מעמידה את שתי ההצעות להצ-בעה זו מול זו. אני מבקשת למנות את הקולות.

ה הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת חוק

שירות לאומי (תיקון), תשל"ח—1977,

לוועדה — 39

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק

מסדר-היום של הכנסת — 39

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, מאחר שהקולות בהצבעה שקולים, 39 מול 39, אני מבקשת שני מונים ואנחנו נצביע מחדש. אני מבקשת מאת חברי-הכנסת אמיר וגלס למנות את הקולות.

חיים קורפו (הליכוד):

אם הקולות שקולים, 39 מול 39, אז אין הצעה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

א-אפשר להתווכח עם קביעתו של היושב-ראש.

2. חוק בית-הדין לעבודה (תיקון), תשל"ח — 1977 *

מעניין גם לראות את חלוקת הנושאים: ענייני ביטוח לאומי מהווים כ-25% מהתיקים; ההלנת שכר עד 3,000 לירות, שהיא למעשה בסמכות הרשם, מה-וזה כ-25% מהתיקים; תיקים בהלנת שכר מעל 3,000 לירות, שאין לרשם סמכות לדון בה, מגיעים בערך ל-11%; סיכסוך היחיד, סיכסוכים שבין עובד ומעביד, מגיעים בערך ל-25% מהתיקים; סיכסוכים קיבוציים, שהם סיכסוכים רציניים בדרך-כלל — 75 תיקים, המהווים כ-0.5%.

בהצעת התקציב 1978 מוקצב לבית-הדין לעבודה סך של 9,299,000 לירות, שהן כ-5% מהתקציב הכולל של בתי-המשפט, המגיע ל-180 מיליון לירות.

בבתי-הדין לעבודה הולך ומתפתח "משפט העבודה", ויבורכו על כך שופטי בתי-הדין ובראשם כבוד נשיא בית-הדין הארצי לעבודה מר ברי-ניב, החדרי-רים תודעה מיוחדת של בניית יסודות משפט העבודה הישראלי. מערכת משפטית מתפתחת מחייבת הדדיות בין הרשות השופטת והרשות המחוקקת, כשהרשות המחוקקת, הכנסת, נדרשת מדי פעם לחוקק חוקי עזר זה חדשים ולפתור עליידי חקיקה בעיות משפטיות המתעוררות במסגרת הדין הקיים ובעקבות פסיקת בתי-הדין.

הצעת החוק שלפניכם היא במסגרת מתן פתרונות לבעיות אשר נוצרו במהלך עבודת בתי-הדין, ומגמתה: הקלת הדיונים בבתי-הדין והחשם; מגינת הכבדה, סירבול ודחיות ללא צורך. היו הרבה מקרים שנציגי ציבור לא הופיעו, מסיבות מוצדקות או לא מוצדקות; מקרים של עדים שבאו ולא ניתן להם להעיד; קשיים בהתאמת תאריכים שהיו מותאמים לכל מותב ומותב.

במשפט העבודה אנו מבדילים בין סיכסוך היחיד לבין סיכסוך קיבוצי. נציגי הציבור שאינם בהכרח בעלי ידע משפטי, אולם המה אנשים מנוסים בהוויות ענייני עבודה, יתרמו את תרומתם המלאה בדיונים שנושאים סיכסוך קיבוצי, ואילו תרומתם בסיכסוכי היחיד היא בדרך-כלל מועטה, מאחר שסיכסוכי היחיד נפסקים על-פי החוק והתקדימים שהצטברו במשך השנים קופה ולכן יש הכרח בידע משפטי מקצועי. בכל-אופן, מאחר שבחקיקת החוק המקורי בשנת תשכ"ט הונחה ביסוד השפיטה השתתפות נציגי ציבור, לא באה הצעה זו לבטל יסוד זה לגמרי אלא השאירתהו כברירה לפני כל אחד מהצדדים בעלי-הדין לבקש את השתתפותם של נציגי ציבור בדיון. מן הראוי לציין כי הכנסת, בחוקה חוק זה, ראתה לנכון לפשט את ההליכים לפני בתי-הדין לעבודה — שלא כדוגמת בתי-המשפט הרגילים — במגמה להגיע לדיון מהיר, ללא פורמאליות לגאליסטית יתירה, למען יהא שווה לכל נפש, לכל בעל-דין ולכל מוכיר של איגוד מקצועי. אולם בעיקר במסגרת סיכסוך היחיד, כש-נדנו בעיות שוב ושוב, נוצרו תקדימים הקובעים פירושים משפטיים מסויימים למושגים, למונחים ולהוראות חוק, ולא קל עתה לאדם שאינו משפטן מקצועי להתמצא בדיונים ובתקדימים האלה. בהכרח מתנהלים הדיונים ברמה מקצועית משפטית ומשום כך

היחיד, ש. ארבלי-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעת החוק של חבר הכנסת משה עמאר: חוק בית-הדין לעבודה (תיקון), תשל"ח—1977. רשות הדיבור לחבר-הכנסת עמאר.

משה עמאר (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, לדעתי צריך לברך על ההצבעה האחרונה של חברי הכנסת ועל ההחלטה להעביר את הצעת החוק של המציעה שקדמה לי לדיון מוקדם בוועדה. אני חושב שעשינו עתה פעולה לאומית נכונה וחשובה עד מאוד.

מורכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי): חבל שהיא לא נעשתה במשך 29 שנים.

משה עמאר (המערך):

נכון, חבל שלא נעשתה עד עכשיו, אבל טוב שנעשתה עכשיו.

חברי הכנסת, אני בא להגיש לפניכם הצעת חוק לתיקון חוק בתי-הדין לעבודה. בתי-הדין לעבודה פועלים על-פי חוק בתי-הדין לעבודה, תשכ"ט—1969. הם החלו לפעול ביום 1 בספטמבר 1969. הוענקה להם הסמכות הייחודית לדון בתובענות בין עובד ומעביד, בסיכסוכים שבין צדדים להסכמים קיבוציים, בתובענות הנוגעות לקופות-גמל, בתביעות לפי חוק הביטוח הלאומי, בתביעות אירגוניות — לרבות בין אירגוני עובדים, בין אירגוני מעבידים ובעניינים שבהם יחסי עבודה וכן בתביעות עונשיות של הפרת חוקי עבודה.

מערכת בתי-הדין מורכבת מבית-הדין הארצי, המ-שמש גם כבית-דין לערעורים, ומארבעה בתי-דין אזוריים — בירושלים, בתל-אביב, בחיפה—צרת וב-באר-שבע. בבתי-הדין הארצי מכהנים שלושה שופ-טים, ובבתי-הדין האזוריים מכהנים שלושה-עשר שופ-טים. בבתי-הדין יושבים בדיון שופטים, משפטים מק-צועיים וכן נציגי ציבור. בכל מותב יושב שופט ואחד שני נציגי ציבור. נציגי הציבור מתמנים על-ידי שר המשפטים ושר העבודה מתוך רשימות ש-מי-גשים אירגוני העובדים והמעבידים.

ליד בתי-הדין מונו רשמים שסמכויותיהם נקבעו בחוק והן כוללות סמכויות בהתאם לפקודת הרשמים וכן סמכות לדון בתביעות לפי חוק הגנת השכר, תשי"ח—1958, כאשר סכום התביעה אינו עולה על 3,000 לירות. הרשמים יושבים לבדם, ללא נציגי צי-בור. עתה ניתנה לרשמים גם הסמכות לערוך את הכנת הדיון, שאנו קוראים לו קדם-משפט והמתברר לפני מותב בית-הדין.

פעולות בתי-הדין לעבודה: מ-1 בספטמבר 1976 ועד 31 באוגוסט 1977 הוגשו לבתי-הדין לעבודה 12,213 תיקים. מהם נתבררו 11,253 תיקים ונשארו לביור 5,511 תיקים שכללו פיגורים משנים קודמות. החלוקה בין תיקים אורחיים ותיקים פלייליים היתה כלהלן: 11,138 תיקים בעניינים אורחיים ו-1,075 תי-קים בעניינים פלייליים.

— הצעות חוק של חברי כנסת (עמאר, ארבלי-אלמוזלנו, י. כץ); הצעות לסדר-היום (ארבלי-אלמוזלנו, נמיר) —

ניתן לוותר על נציגי הציבור אלא אם אחד הצדדים ירצה בכך.

ברצוני להדגיש לזכותם של שופטי בית-הדין לעבודה — ועל כך הם ראויים להוקרת הכנסת — כי הם רואים את שתי המשימות שלפניהם: האחת — לפעול במהירות ללא פורמאליות יתירה; השנייה — לפעול במסגרת החוקים והאסמכתאות ועל-פי דין. יש צורך באיזון בין השניים, התפקיד אינו קל והם משי-תדלים לעמוד בכך. הצעה זו באה לעזור להם.

בהצעתי אני מבקש לתקן את סעיף 18 על-מנת שיאפשר לכל שופט לדון דן-יחיד בסיכסוכי היחיד, וזאת אם נתבקש על-ידי בעלי-הדין כי הדיון יהיה בשלושה.

אני גם מבקש להגדיל את סמכות הרשם: במקום 3,000 לירות — 20,000 לירות, למען יוכל לדון ולפסוק בענייני הגנת שכר והלנת שכר ולא יצטרך להעביר זאת למותב של בית-הדין. בסעיף 3 של ההצעה אני מציע לקבוע בחוק כלל שנקבע בתקדימים, והוא שהמדינה בפני בית-דין לעבודה היא ככל בעל-דין אחר, ובית-הדין מוסמך לתת סעד נגד המדינה גם בדרך זו מניעה או ביצוע-בעין. תקדים זה כבר נקבע בפסיקה לפני בית-הדין, אך מאחר שיש הי-סוסים מצד כמה שופטים בבית-הדין לעבודה אם תקדים זה אמנם מחייב, הרי חשוב להכניס אותו לחוק. הבינוני מדבריו של שר המשפטים בהופעתו היום לפני ועדת החוקה, חוק ומשפט שווה גם מדי-ניותו של משרד המשפטים, שלמדינה בכל משפט, בכל בית-משפט, לא תהא זכות אחרת מאשר לבעל-דין רגיל, ולמעשה תואמת מדיניותו של משרד המש-פטים את הצעת התיקון שלי בסעיף 3 המבוקש.

אני מבקש להעביר את ההצעה לדיון מוקדם בור-עת העבודה והרווחה.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלנו:

רשות הדיבור לשר העבודה והרווחה, לתשובה.

שר-העבודה והרווחה י. כץ:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, יומתו של חבר-הכנסת משה עמאר ראוי לברכה עקב ערנותו לצורך עריכת בדיקה לתיקון חוק בית-הדין לעבודה. אולם עלי להעיר כי ועדה בראשותו של השופט צבי טרלו, סגן הנשיא של בית-הדין לעבודה, בודקת בימים אלה את נושא השתתפותם של נציגי ציבור בבית-הדין לעבודה מכל בחינותיו. יש מקום, לדעתי, להתייחס להמלצות ועדת השופט טרלו טרם גיבוש הצעות לתיקון החוק בנושא זה, ועל-כן אני מסתייג מפרטי הצעתו של חבר-הכנסת עמאר לעניין זה.

באשר להצעה לתיקון סעיף 42 לחוק: אני מת-נגד להצעה זו כי היא באה לקבוע במפורש סמכות שונה במתן סעדים נגד המדינה בבית-הדין לעבודה לעומת בתי-המשפט. הסוגיה היא נכבדה ונמצאת כיום בכללותה בעיונו של משרד המשפטים.

בכפוף להסתייגויות האמורות אין לי התנגדות להעברת הצעת החוק האמורה לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה, שבה תישמענה עמדות משרד המש-פטים והגורמים האחרים הנוגעים בדבר.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלנו:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק של חבר-הכנסת משה עמאר לוועדת הע-בודה והרווחה. אני מעמידה הצעה זו להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק בית-הדין לע-בודה (תיקון), תשל"ח-1977, לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

ד. הצעות לסדר-היום

1. מניעת העלאת תעריפים להחזקת ילדים במעונות

ראש, היית היושבת-ראש שלה — דנה בנושא והגיעה למסקנות שהוציאו את המצב מקפאנו וסייעו סיוע רב להמשך קיומם של מעונות-יום ולהמשך פיתוחם.

היום שוב מרחפת סכנה רצינית ביותר על המשך קיומם של מעונות-היום וסכנה של הקפאה מוחלטת בפיתוחם והרחבתם, כאשר הזימה לכך באה דווקא מצד הממשלה.

רבתי חברי הכנסת, טבע מגונה יש לה לחברה כאשר כל נושא או שירות המשרת את החוליות הח-לשות שבה הוא הראשון הנכרת בעת צימצומים וקי-צוצים; ותורגלנו כך שגם אם מתלווה סערת-מה לעוב-דת הקיוון היא שוככת במהרה ואנו שבים לעניינינו כאילו דבר לא קרה.

שנתיים עבדה ועדה שנתבקשה על-ידי ראש-הממ-שלה הקודם, יצחק רבין, לבדוק את כל ההיבטים שיש בהם כדי לקדם את מעמדה של האשה ביש-ראל. ועדה זו, שנתבקשה לעמוד בראשה ושתיגש בעוד שלושה שבועות את ממצאיה לראש-הממשלה

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלנו:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום בדבר מניעת הע-לאת תעריפים להחזקת ילדים במעונות — הצעתה של חברת-הכנסת אורה נמיר. רשות הדיבור לחברת-הכנסת נמיר.

אורה נמיר (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, לפני קצת יותר משלוש שנים, 11 בדצמבר 1974, העליתי הצעה דחופה לסדר-יומה של הכנסת השמינית על סכנת סגירתם של מעונות-יום עקב המצב הכלכלי. נקודת המוצא לאותה הצעה הייתה היוקר המאמיר וקוצה ידם של אירגוני הנשים, המנהלים יותר מ-90% ממ-עונות-היום במדינה, לכסות את ההפרשים הגדולים שבין תשלומה של האם או הלשכה הסוציאלית לבין העלות הריאלית של החזקת ילד במעון, והחרדה שה-עלאה במחירי המעון תביא אמהות רבות להוצאת יל-דהן מהמעונות ולהפסקת עבודתן מחוץ למשק ביתן. ועדה מיוחדת, משותפת לוועדת העבודה ולוועדת השי-רותים הציבוריים של הכנסת — שאת, גברתי היושבת-

כיבים של שכר-עבודה וכלכלה מהווים יחד 75% מעלות הילד? בקצב האינפלציה המשתוללת קיים סיכוי סביר ובטוח שמרכיבים אלו יעלו. אך עובדה היא כי עד היום לא נמצאה מסגרת חינוכית-טיפולית טובה לילדים אלה.

רבותי חברי הכנסת, זה כחמש שנים שחל גידול משמעותי ביותר במספרן של האמהות לילדים גילאי 0-4 היוצאות לעבודה מחוץ למשק ביתן. אין ספק שמערכת הגנונים לגילאי 3 ו-4, ובמיוחד מערכת מעונות-היום, תרמה לכך רבות. אם ב-1972 עבדו מחוץ למשק ביתן 23.4% מהאמהות לגילאי 0-1 ו-1.1% 28.1% מהאמהות לגילאי 2-4, הרי שב-1976 גדל מספרן של האמהות לגילאי 0-1 העובדות מחוץ למשק ביתן ב-9.4% והגיע ל-32.8%, ושל אמהות לגילאי 2-4 ב-12.4% והגיע ל-40.5%. גידול זה מהווה את התוספת העיקרית לכוח העבודה הנשי במשק.

חברי הכנסת, מעולם לא גרסתי שעזרה של ממש לאשה בגידול-ילדיה, הן זו היוצאת לעבודה מחוץ למשק ביתה והן זו המטופלת בילדים ובבעיות רבות והזקוקה לעזרת החברה, היא בבחינת שירות-עזר בלבד. מערכת שירותי-העזר לנשים היא, וכמעט היא בלבד, שתאפשר לציבור רחב ביותר של נשים להתקדם ולהגיע למעורבות חזקה יותר במשפחה, בחברה ובעבודה.

התקדמותן ומעורבותן של הנשים היא היום המפתח להעלאת רמתה של החברה כולה. חייבים, לכן, כל אלה שנושא דמותה של החברה מטרידם להושיט יד של-ממש, למעשים ולא במלים, לקידומה של האשה ולעזור לה בראש וראשונה על-ידי פיתוחם והרחבתם של שירותי-עזר.

לכן. מזור ביותר, חברי הכנסת, שדווקא היום, כאשר שני המשרדים שעסקו בעבר בנושא מעונות הילדים — משרד הסעד ומשרד העבודה — חברו למשרד אחד ותקוות-מה נשקפת ליתר תיכנון ויתר מעורבות בנושא מעונות-היום, כשבראש משרד זה עומד שר שלא הסתיר את הערכתו והחשבתו את משמעות ההשקעה החינוכית בגיל הרך, במיוחד בקרב השכבות החלשות — דווקא היום עומדת לחול הפגמי עתה המשמעותית ביותר במערכת מעונות-היום, המגור-הלת כמעט כולה על-ידי אירגוני הנשים המתנדבות בסיועם הרב של משרדי העבודה, הסעד והאוצר.

דומני, חברי הכנסת, כי ציבור הנשים — וכאן עשויה להיות קואליציה מקיר-אל-קיר — לא ימשיך להחריש למראה מיתת-הנשיקה של יום החינוך הא-רוך ויום השעות הארוך ולנכות היד המאיימת על מעונות-היום. לא להתייחסות כזו ראויות נשות ואמהות ישראל. אני מאמינה כי יש בנו, הנשים, הכוח להתלכד ולומר הפעם: לא. עייפנו להיות המין החלש, המסכים, המוותר, השותק והלא-מגיב.

בשל הסיבות שמניתי ורבות אחרות אני מבקשת, גברתי היושבת-ראש, להעמיד את נושא כוונת האוצר להעלות את התשלום במעונות-יום לדיון במליאת הכנסת.

היו"ר ש. ארבל-אלמולזינו:
רשות להצעה באותו נושא לחברת-הכנסת שטרן-קטן.

דהיום, מנחם בגין, קיימה קשר הדוק עם עשרים ועדות דומות בעולם המערבי החפשי. מקשר זה מתברר כי במספר נושאים בסיסיים קיים מכנה משותף חזק ובוטל בקביעות ובמסקנות של כל הוועדות. אחד ומרכזי בהם הוא נושא השירותים. אין קידום משמעותי למעמדה של האשה, ליכולתה לשלב כהלכה את תפקידיה כרעה, כאם, כעובדת בביתה ומחוץ למשק ביתה, כאזרחית שווה בחובות ובזכויות, אם לא תועמד לרשותה ולרשות משפחתה מערכת שירותי-עזר משוכללים לחינוך ילדיה כאשר הכוונה היא למסגרת יום לימודים ארוך, החל מהגיל הרך וכלה בגמר בית-הספר היסודי, לפחות.

רבותי חברי הכנסת, אין זה סוד שמערכת מעונות-היום שלנו שימשה דוגמה למדינות רבות, ועל כך גאה ציבור הנשים בארץ, במיוחד על היזמה העצומה והכמעט-בלעדית שגילו בנושא זה אירגוני הנשים המתנדבות, שהבינו כי את מעמדה של האשה יש לקדם במעשים ולא בדיבורים. היום, כאשר העולם כולו הכיר בחשיבות שירות זה; כאשר הדיבור על יום חינוך ארוך הפך למינוח מקובל כל כך על כונו לנו; כאשר במערכת הבחירות האחרונה לא היתה מפלגה אחת, להוציא את אגודת ישראל, שלא הבטיחה במצעה מעונות-יום והנהגת יום חינוך ארוך — והליכוד אף הרחיק לכת ותבע כי אם העובדות מחוץ למשק ביתה לא תשלם בעד מעון לילדה יותר מ-10% משכרה — דווקא היום, כשמפלגה זו עלתה לשלטון וההבטחות חייבות להיות מוסבות לשפת המעשה, נשמעים צלילים חורקים על מחיקת סעיף התקציב שנועד להשקם הרחבת יום השעות הארוך בבתי-הספר; על הצעה להפסיק את יום החינוך הארוך הנערך במסגרת ניסוי, שלא לדבר על הנהגת יום חינוך ארוך של ממש; ועל הצעה להעלות תשלום ההורים השולחים את ילדיהם למעונות-יום ב-140%.

רבותי חברי הכנסת, בעלי האמצעים הרבים אינם שולחים את ילדיהם למעונות-יום. 31,000 ילדים מתחנכים היום במעונות-יום, כאשר כ-55% הם ילדי אמהות העובדות מחוץ למשק ביתן, וכ-45% — ילדי אמהות מרובות-ילדים, מעוטות-הכנסה ומעוטות-השכלה. רובן המכריע של האמהות, העובדות מחוץ למשק ביתן והשולחות ילדיהן למעונות, שכר חלקן הוא השכר הממוצע במשק, שהיה בספטמבר 4,100 לירות לחודש, ושכר האחרות אינו גבוה בהרבה. מתוך 17,000 האמהות לילדים במעונות העובדות מחוץ למשק ביתן 11,000 מקבלות השתתפות משרד העבודה והרווחה בתשלומן בעד ילדיהן במעון — השתתפות הנעה בין 80 לירות ל-420 לירות לחודש; 3,000 מתוך ה-11,000 הן פועלות תעשייה והן הוזכות למענק הגבוה יחסית.

במי רוצים אנו לפגוע? האם סוד הוא שבאי-פלאציה הדוהרת מחירי מצרכי מזון מרקיעים שחקים, רכישת ביגוד כמעט שאינה בהישג יד? על שירותי החברה והחינוך אנו חייבים לשמור כעל בבת-עינינו. האם דווקא בעת זו נהפוך גם אותם לנחלתם של החוזקים והמבוססים שבתוכנו, וכמעט רק שלהם? נכון, רבותי חברי הכנסת, שירותי מעונות-יום ושירותי יקר יחסית. עלות ההחזקה הריאלית של ילד במעון בכיתה בת 32 ילדים מגיעה היום ל-1,154 לירות לחודש. אך מה התמיהה לעובדה זו כאשר שני המר-

יש להדגיש כי במשך השנים האחרונות הצעידה הממשלה את הנושא בעיקר מבחינת הפיתוח, הבינוי, ויש בכך ביטוי אמיתי למודעות לנושא ולהערכתו מנקודת-הראות השונות. אבל ספק בידי אם היא גם שקלה את הנושא ובדקה אותו די הצורך כעת מבחינת הצד השני של המטבע, היינו מה עלולות להיות התוצאות של העלאת המחיר למשפחות; האם מודעת הממשלה לאפשרות של פגיעה במטרה, כי המשפחות תהיינה מוכנות לוותר על השירות, בעיקר אלה מבין האוכלוסיות הפגיעות, שבנוסף על חוסר משאבים קיים אצלן עדיין חוסר מודעות לחשיבות הנושא ואין הוא נכלל בין המצרכים החשובים ביותר שהן נזקקות לו ואילו מהצד השני, לגבי אמהות עובדות, אף הן עשויות להסיק מסקנות בלתי-רצויות של חוסר כדאיות לצאת לעבודה, עם כל ההפסדים המשי-תמעים אף למשק המדינה, ולא אפרט כאן את המעורב בכך.

אינני מתעלמת מהצורך לרתום כל אורח, ואף את אלה שבהם אנו דנים כאן, לנשיאה בעול ההוצאות המשתנות, מבחינה כלכלית ואף מבחינה מוסרית, אבל השאלה העומדת לפנינו — עדין? האם המטלה חוסר סיכוי שתתקבל או שיש עמה סיכון לחבלה?

ומכאן לנקודה המרכזית השנייה. גם אם תיקבע העלאה שקולה, שהציבור יוכל לעמוד בה, עדיין עומדים אנו בפני משימה קשה — הפער ההולך וגדל בין הסכומים המשתלמים על-ידי הממשלה וההורים ובין העלות הריאלית. כאן דברי מופנים בכל רצון-בנותם כלפי הממשלה. כולנו מודעים למאגר של הכוח ההתנדבותי המופעל לצורך נושא זה על-ידי אירגוני הנשים כגון תנועת האשה הדתית לאומית, נעמת, ויצ"ו ועוד אחרים — ואינני רוצה לפרט יותר — הנושאים בעול כפי שאמרה חברת-הכנסת נמיר, של כ-90% מהשירותים האלה. אולם כבר בשלב זה נראה לי כי מחובתנו לומר זאת, כי האירגונים אינם יכולים להמשיך במשימה אם הממשלה לא תתמודד עם הפער העולות.

לא אפרט נתונים מספריים רבים אלא אציין נתונים אחדים לצורך הבהרת היקף הבעיה. היום מוחזקים במעונות כ-30,000 ילד, חציים שהופנו על-ידי שירותי הרווחה והחיים על-ידי שירותי התעסוקה. בניהם יותר מ-20% עד גיל שישה חודשים ויתרם פעוטים עד שלוש שנים. ההפרש בין תשלומי הממשלה והעולות הריאליות, שנבדקה לפרטיה, מסתכם ב-100 מיליון לירות לשנה. שאלתי המופנית לממשלה היא לגבי כיסוי הוצאה זו, כי ברור לכולנו שהאירגונים אינם בכוחם לשאת ולטול עליהם יותר ממה שנטלו עליהם עד כה.

נראה לי כי כל מענה חלקי נושא אתו תוצאות גורליות לגבי היעד. אנו מודעים לעובדות כי לממשלה קשיים תקציביים ורבים התחומים שהם חיוניים, אולם אין ספק כי אנו עוסקים בתחום חיוני לא פחות. אנו חייבים להחליט, לתוצאות אלו, חלילה, לא ימצא הפתרון הרצוי, ומוטב להצביע על אחדות מהן.

לא אתייחס לעובדת הפסקת הבנייה של מוסדות חדשים בגלל מחיקת תקציבי הפיתוח במשרד הע-

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
יושבת-ראש נכבדה, חברי כנסת נכבדים, רק לפני שבוע ימים ביקרתי מעל במה זו את אזורי ישראל הימאים על הגישות והדרישות המבלי-יכונות ובלתי-מוצקות ודרשתי התערבות הממשלה בנדון. צר לי כי היום, כאשר הועלה לדיון נושא הנוגע לילדי ישראל שבנפשנו הוא, אני נאלצת לפנות אל הממשלה — קרי, משרד האוצר — ולהתריע בפני פגיעות אפשריות ולבקש ממנו כי יישקל הדבר וכי ינהג זהירות רבה מאוד אף בדיבוריו.
דברי מכוונים לשמועות ופירסומים בעתונות על מגמת משרד האוצר להציע להעלות את תשלומי ההורים בעד החזקת ילדיהם במעונות-יום בסכומים גבוהים מאוד, כי התשלום התחילתי — כלומר, הנמוך ביותר — יגיע לכ-200 לירות לחודש, במקום 50 לירות הנהוג עד כה, למשפחות נתמכות או בעלות שכר דומה המסתכם ב-670 לירות לחודש, בערך, לנפש.

לא אדון כאן על הנושא גופו — מהותו של המעון. הנושא נדון כבר בכנסת בעבר וחברי הכנסת מכירים אותו מקרוב. אציין רק הערות מספר לחיזוק והדגש. חשוב כי נזכור את המטרות והיעדים שלמענם הוקמו המעונות, משום שלמודי נסיון אנחנו כי לחצים כלכליים עלולים בנקל לטשטש את חשיבותם של יעדים לאומיים מרכזיים אחרים, בעיקר כאשר הם נוגעים לקבוצות החלשות שאין בכוחן ליצור לחץ נגדי.

חשוב כי נזכור ונזכיר לעצמנו כי המעון בא לשמש פתרון לשתי בעיות מרכזיות: בעיית ניצול רצוי של כוח-אדם במשק; שהמעון הוא המאפשר לאם להשתלב במערך העבודה והייצור, עם כל המשמעות מכך לגבי הכלל והפרט. והבעיה השנייה — חינוכית; כאשר מדובר באוכלוסיה חלשה ידועים ודאי לכולנו המחקרים הרציניים הרבים העוסקים בנושא הנ"ל שאחת המסקנות הבסיסיות שלהם היא כי על-מנת למנוע נזקים נפשיים והתדרדרות בקרב משפחות אלה יש צורך להתערב, להושיט יד ולחזק בשלבים מוקדמים ככל האפשר. ככל שנקדים — עולה הסיכוי להצלחה.

על-מנת להבהיר לעצמנו במה ובמי דברים אחרים אצטט כאן את הקריטריונים לסדרי עדיפויות לקבלת חניכים למעון, כפי שנקבעו בהוראות של משרד העבודה והרווחה: "וכאם לסידור במעון-יום חניכים החל מתניקות בני 6 חודשים עד אלה שטרם מלאו להם 36 חודש ב-1 לספטמבר של אותה שנת לימודים, ואשר התקיים בהם לפחות אחד מאלה לפי סדר העדיפות דלהלן: (1) בן למשפחה ברוכת-ילדים, ארבעה ילדים ויותר; (2) בן למשפחה חד-הורית — יתום או שהוריו התגרשו או חיים בנפרד או שהוא בן לאם לא-נשואה; (3) אחד ההורים אינו מתפקד כראוי מכל סיבה שהיא; (4) כאשר במשפחה ילדים אחרים, גדולים מן החניך, והם בטי-פול עובד סוציאלי; (5) חניך הזקוק למסגרת חינוכית טיפולית בגיל הרך, לפי שיקולי העובד הנוצא יאלי; (6) הסידור במעון-יום בא למנוע הוצאת חניך מביתו וסידורו במסגרת פנימיתית." ולנקודה זו עוד אתייחס בהמשך.

שובה והנפלאה, במקרים רבים, בתחום שאנחנו דנים בו.

משרד העבודה רואה במעונות הילדים שירות חב-רתי ומשקי חיוני לפיתוח וקידום ילדים בגיל הרך ואמצעי חשוב לסיוע למשפחות שבהן שני בני-הזוג עובדים ולמשפחות המתקשות בתפקודן. המשרד ימ-שיך איפוא במאמציו לפיתוח רשת מעונות הילדים בהתאם ליעדים ועדיפויות שהוא מציב לעצמו.

מדי שנה נקבעים, על-ידי ועדה משותפת למש-רדנו, למשרד האוצר ולארגוני הנשים, תעריפי שכר-הלימוד, שיעור השתתפות המשרד ותשלומי ההורים בהתאם לסוגי אוכלוסיה ובהתאם לשינויים החלים בע-לויות, בשכר ובהתייכרות. נושאים אלה נמצאים עדיין בדיון וטרם טוקמו.

לקראת שנת התקציב הבאה ייערך תחשיב מחודש של העלויות, לנוכח ההתייכרות, ונשקלת האפשרות להעלות שיעורי ההשתתפות של הורים שהשתתפותם במימון החזקת הילדים היתה מינימאלית.

משרדי סבור כי אין מנוס מהעלאה מתונה של סכום ההשתתפות של ההורים האמורים; אולם אנו שואפים לכך ששיעור ההעלאה לא יעלה על המחוייב מתוספת היוקר בלבד. ברצוננו להבטיח שמשפחות השכירים מעוטרות-הכנסה לא תיאצנה להוציא ילדים מהמעונות ונשים מכוח העבודה.

עם הקמתו של המשרד לעבודה ורווחה מונה צוות שתפקידו לגבש מערכת אחידה של קני-מידה להשתתפות הממשלה ושל כללי זכאות למשפחות להח-זקת ילדים במעונות. כיום יש בידינו האפשרות למזג את הקריטריונים התעסוקתיים והחברתיים למערכת אחי-דה אשר תופעל החל משנת הלימודים הבאה. מערכת זו תביא לחיסול עיוותים חברתיים וליתר יעול וח-סכון בתקציב. כמו-כן יטל הסדר זה מערכות נפ-רדות שהיו קיימות במשרדי העבודה והסעד.

הריני להציע להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

אני פונה לחברת-הכנסת נמיר: האם את מסכימה להצעתו של השר?

אורה נמיר (המערכ): כן.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חברת-הכנסת שטרן-קטן, האם את מסכימה לה-צעתו של השר?

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית): כן.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

לפנינו הצעה אחת — להעביר את שתי ההצעות לוועדת העבודה והרווחה. אנחנו נצביע עליה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

בודה והרווחה. למרות המחסור הגדול במקומות קליטה הכרחיים אפילו במרכז הארץ, באזורים שבהם מת-גוררת אוכלוסיה חלשה כמו בתיים ויפו, עלולים 80 המוסדות החדשים הנמצאים בשלבי גמירה, שהוש-קעו בהם משאבים רבים ועמל רב, והם נועדו לקלוט 6,000 ילד, להישאר בחלקם ריקים, עם כל המשתמע מכאן.

מאידך גיסא יהיו ילדים רבים שיסתובבו ברחובות ובחצרות מוזנחים ועוובים, וכל המגמות שלנו לה-עשרה מוקדמת והכנה נכונה לקראת נקודת זינוק שווה לזו של האחרים עם כניסתם לגן ולבית-הספר תעמודנה בסימן-שאלה, ובמקום זה יגיעו הילדים למו-סד הלימודי-חינוכי עם נקודת גרעון מלכתחילה.

לגבי החלק האחר של מוסדות עשוי להיווצר מצב שיקלטו בהם בעיקר את אלה שיוכלו לשאת בהו-צאה, כלומר הזקוקים פחות, והמעונות המיועדים לבני אמהות עובדות וילדי-מצוקה ייהפכו למעונות לשכבות עליונות יותר וקלות-חינוך יותר. האם בכך מעו-ני יינת הממשלה?

נקודה נוספת: האם תזן משרד האוצר את דעתו גם לחסכון שמביאים אתם המעונות? במשך ארבע השנים האחרונות הלך וקטן מספר התינוקות שסודרו במוסדות פנימייתיים עד לכדי 25%. ממספר של 1,400 תינוקות מסודרים בעבר במוסדות פנימייתיים מגיע היום המספר ל-380 בלבד. נוסף על הבעיה הבריי-אותית-רגשית של הפרדה וניתוק — שאין צורך לפ-רט ואין להעריכה בכסף — כדאי לשים לב להפרש הכספי בין המחיר של החזקת תינוק במעון שהוא כ-2,000 לירות בחודש לעומת 5,000 לירות בחודש במוסד פנימייתי. אם לא יהיו מוסדות קהילתיים ייאל-צו שירותי הסעד להוציא ילדים מהבתים ולהעבירם למוסדות פנימייתיים. הייתי רוצה שהממשלה תתן את דעתה גם לבעיה זו.

ואחרון אחרון, המגמה החינוכית של שיתוף הו-רים בטיפול וחינוך ילדיהם, מגמה שהחלו בה איר-גוני הנשים ובאחרונה גם משרד העבודה והרווחה — התכנית להפיכת המעון למרכז חינוכי לכל המשפחה. אין צורך להסביר את חשיבות הנקודה הזאת. אנו מוצאים כאן דרך לקשר עם המשפחה, בעיקר המש-פחה הצעירה, הבלתי-מנוסה, חסרת הידע, שמסגרת זו עשויה לקדם ולחזק אותה.

כל המגמות החשובות שמניתי עלולות להיהרס, ואתן בעיקר המטרה המשותפת לכולנו — קידום של אזרחי ישראל, אזרחי המחר.

על-כן אני פונה לממשלה כי תראה את הנושא בין החיוניים ביותר המוטלים עליה ותפעל לפת-רונות רצויים ומהירים. אני בטוחה שגם אירגוני הנ-שים ימשיכו לשתף פעולה ולשאת באחריות למען המטרה והיעד המשותף לכולנו.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לשר העבודה והרווחה, לתשובה.

שר-העבודה והרווחה י. כץ:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי ברצוני לברך את אירגוני הנשים על עבודתם הח-

2. הקמת ועדה פארלאמנטארית לחקירת דליפות ממאגרי ידע ציבוריים הגורמות נזקים כבדים לרובבות אנשים במדינת ישראל

פורמאציה על בריאות כל אחד מכם, אם אושפז, נמצאת לקנייה בשוק. ניתן לקנות את האינפורמאציה אמנם החוק כאילו אינו מאפשר מסירת אינפורמאציה ללא הסכמתו של האיש, אבל זו עבירה שאינה עבירה פלילית ובמקרה הטוב איש לא יטפל בעניין.

ניתן היום לקבל כל אינפורמאציה מכל מאגר-מידע אשר נמצא בידי מוסדות הממשלה כיום. על-מנת שהאנארכיה הזאת לא תימשך, על-מנת שהדליפה הזאת לא תנוצל על-ידי כלים מתוחכמים ואנשים רבים, יש צורך לחוקק מערכת חוקים נרחבת בישראל. בישראל עדיין לא הוחל בטיפול בתחום הזה. אמנם היתה ועדה אשר ישיבה בקאנציה הקודמת וה-ג'שה הצעה בנושא צינעת הפרט, אבל בתחום של דליפת אינפורמאציה ממאגרי-ידע ציבוריים לא חוקק חוק.

חיים קורפו (הליכוד):
לפני הבחירות קיבלו מפלגות פוליטיות אינפורמאציה מרישום התושבים.

אליהו שפייר (המערך):
קראתי כחודש את הידיעה. קראתי את התגובות. אם זה נעשה שלא כחוק — אני מגנה את זה בדיוק כחוק. עליתי לדוכן על-מנת להתייחס לתופעות. אני חושב שהתופעה שאתה מדבר בה היא באותו קנה-מידה או על אותו מישור שאני שח בו, אבל אולי. אם כן — אני מצטרף לדעתך.

מכל-מקום אני דן בנושאים אישיים שהם: שם, כתובת, גיל; אני דן לא בנושאים אישיים שהם: מצב בריאותו של אדם, התנהגותו בימי ילדותו, התנהגותו בבית-סוהר, בעניינים שבאמת אינם נוגעים לטובת הכלל.

על-מנת לחוקק חוק שימנע את הפריצה האדירה הקיימת בתחום הזה יש צורך, קודם-כול, לתת את הזכות לדעת, כלומר לחוקק חוק דומה לזה שקיים בארצות-הברית ואשר מאפשר לאזרח ולכל אדם לדעת מה כתוב ומה נמצא על-אודותיו במאגרי-מידע של המשרה ושל המדינה על כל שלוותיה, ואז הוא יכול להתייחס אל זה ויכול למסור את גיר-סתו ואת תיקונו. ובכן: ראשית — הזכות לדעת; שנית — להטיל עונשים חמורים על המינינים את המידע. לא די להרתיע את המחשטים בעברו של אדם או עוקבים אחריו או חוזרים לבית-החולים, למשרה ולמוסדות אחרים, לא בזהותם האמיתית אלא בשמות מושאלים, באמצעות תארים מושאלים ומשיגים את האינפורמאציה הזאת למטרותיהם; לא די להעניש אותם; צריך להעניש את המזמינים את העבודות אצל המומחים למסירת מידע ואינפורמאציה.

ודבר אחרון — צריך להתקין תקנות באותם מוסדות ובאותם מקומות, כגון המשרה, בתי-החולים ומשרד הבריאות, בתי-ספר ועיריות כמו גם מקומות אחרים, שבהם נמצאת אינפורמאציה אישית הקשורה בי-עברו של אדם והקשורות במעשים שעשה לפני עשרות

הד"ר ש. ארבליאלמוזלינו:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום בדבר הקמת ועדה פארלאמנטארית לחקירת דליפות ממאגרי-ידע ציבוריים הגורמות נזקים כבדים לרובבות אנשים במדינת ישראל — הצעתו של חבר-הכנסת אליהו שפייר. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שפייר.

אליהו שפייר (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בישראל, ככל מדינה מודרנית, השלטון חודר לחיי הפרט בצורת שונות ומשונות. קיימים מאגרי-מידע עצומים במשרדי ממשלה, בעיריות, ברשויות מקומיות שונות, המכילים נתונים לא מעטים על עברו של אדם, החל מלידתו, עבור בילדותו בבית-הספר, עבור בשירותו הצבאי, בתיקו המשרתי, בהתנהגותו בעבר, בבתי-החולים אשר בהם היה מאושפז ועוד בעשרות מוסדות וגורמים. כל האינפורמאציה הזאת, אשר ברובה היא פרטית ואינה נוגעת לטובת הכלל והציבור, פרוצה לכל יעד ולכל עין של מי שחפץ לחפון בה.

הולכת נערה וחותמת חוזה שכירות עם בעל דירה. אותו בעל דירה הוא קרוב של איש משטרה. למחרת סיכום העסקה הוא מבטל את העסקה משום שקיבל מידע חסוי מתיקי המשטרה על רישום פלילי כנגד אותה נערה. רישום פלילי אין בו שום דבר, משמעותו פתיחת תיק בלא שהדבר הובא לדיון, בלא הרשעה, בלא כל המשכיות, בלא כל הוכחה, בלא כל התייחסות. על-ידי דליפה ממקור האינפורמאציה הזה נמצאת הנערה הזאת נפגעת.

מדי יום ביומו עשרות ומאות של אנשים נחקרים על עברם בידי חברות חקירה, המוצאות אינפורמאציה בתיקי משטרה, והאשמות שלא הוכחו מעברות ליד ידי מעסיקים. המעסיקים פוסלים את האדם על הסף, מבלי להתייחס לפגעתו, מבלי שהואשם כחוק, מבלי שהיתה תביעה נגדו.

לדעתי, הרבה יוצאי-צבא נמצאים נשמים ממעגלי העבודה בגלל אותה מערכת של אינפורמאציה. מוסדות ציבור, מפעלים המעסיקים מאות אלפי עובדים, נעזרים בשירותים האלה.

הולך אדם בגיל 22-23, מחפש עבודה, גומר עסקה עם מעביד — והנה לפתע הוא מסולק ממקום העבודה ללא הסבר. מתברר שכרטיס סמוי התגלגל לידי המעביד. מה הוא כרטיס סמוי? כרטיס שנוהל בבית-הספר ובו במשך השנים כותבים המחנכים והמורים אינפורמאציה על מצבו הנפשי של הילד, על תופעותיו, על התנהגותו, לשימוש מערכת החינוך. אין כל ספק שבבית-הספר אינם ערוכים למשמרת אינפורמאציה כזאת, היא גם אינה נכתבת על-ידי אנשים מומחים בתחומים האלה, ובכל זאת האינפורמאציה מוצאת דרכה אל מעבידים, אל אנשים פרטיים. הם משתמשים בה, מסיקים מסקנות, והאיש אינו יודע כלל למה ומדוע הוא מסולק מתוך המערכת.

רבותי, מערכת בתי-החולים פרוצה כולה. אני-

אלה. לאחר גיבוש עמדותי בנושא בדעתי להביא הצעת חוק בנושא זה לפני ועדת השרים לענייני חקיקה, לפני הממשלה ולפני הכנסת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אנחנו חושבים שאתה צודק. אנחנו מקווים שתציע להעביר את ההצעה לוועדה או לקיים דיון במליאת הכנסת.

שר-המשפטים ש. תמיר:

לא שמעת מה אמרתי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אתה מכין הצעת חוק.

שר-המשפטים ש. תמיר:

הוועדה בראשותו של השופט כהן בדקה גם את השאלה שמעלה חבר-הכנסת שפיזור. בהתייחס לסוגיה זו קובעת הוועדה: "הוועדה קיבלה הצעות ושמעה חוות-דעת בענייני איסוף מידע, שמירתו והפצתו ב"עזרת מחשבים, איסוף אינפורמציה על-ידי רשויות הציבור וריכוזיה במחשבים, והפיקוח על פעולות אלה. דעתנו היא שבנושא זה לא נתגלו עד כה בארץ תקלות רציניות המחייבות פעולת חקיקה דחופה. מכיוון שההתעמקות בנושא זה דורשת מומחיות רבה ועבודת מחקר, העדפנו שלא לכלול הוראות מיוחדות בעניין המחשבים והפיקוח עליהם בחוק המוצע. נראה לנו שרצוי שתוקם ועדת מומחים מצומצמת אשר תחקור בעניין סכנת הפגיעה בפרטיות כתוצאה מפעולות כאלה ותמליץ על הדרכים למניעת סכנה כזו".

למרות הקביעה הזאת של הוועדה הנה בסעיף 210 של הצעת החוק נאמר כדלהלן: "שימוש בידעיה לענייניו של אדם ומסירתה לאחר שלא למטרה שלשמה נמסרה — ייחשבו כפגיעה בפרטיות". כך שגם בהצעת החוק שהוכנה קיימת ההתייחסות לנושא שהעלה חבר-הכנסת שפיזור.

עם זאת אני מקבל את המלצת הוועדה בראשותו של השופט כהן ובעדתי למנות בימים הקרובים, בתיאום עם שר האוצר, ועדת מומחים שעליה יוטל לבדוק את סכנת הפגיעה בפרטיות באמצעות מחשבים ולהציע הצעות בעניין חובותיו של מחזיק המידע המרוכז במחשבים, חובות המשתמש במידע וזכויות האזרח שהוא נושא המידע. אני מקווה שוועדת המומחים האמורה תסיים את עבודתה בפרק זמן סביר על-מנת שנוכל לגבש עמדה גם בסוגיה חשובה זו, ואם יהיה צורך — להגיש הצעה לחוק מיוחד בנושא זה כחלק מהצעת החוק הכוללת שאליה תיחת.

בנסיבות אלה, ולפי שעה, הצעתו של חבר-הכנסת שפיזור היא איפוא מוקדמת.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני השר, יש הצעה שהיה דיון בוועדה, לא דיון בחוק אלא דיון בנושא. דבר זה יכול לתרום לכל החכמים היושבים ודנים ומכינים הצעת חוק, מה עוד שלחברי הכנסת יש אינפורמציה נוספת. תיטיבו עם העם הזה ותתנו לבדוק את הנושא.

שנים או לפני שנים רבות. בכל המקומות האלה צריך להתקין תקנות חמורות שאינן מאפשרות נזילות קלה של אינפורמציה, כי היום, רבות, כל אחד יכול, עם מעט תושיה, להתחבר למחשב של הצבא ולקבל נתונים אישיים על שירותו הצבאי של האיש, יכול להתחבר למחשב של המשטרה ולקבל נתונים מתוך המשטרה, יכול להתחבר אל בית-החולים ולקבל מידע מתוך בית-החולים, מתוך הבנק ומתוך כל מקום אחר.

לכן אני קורא לבדוק את הנושא, להתייחס אליו, לחוקק מערכת חוקים ולנקוט אמצעים שימנעו את הנזילה הפוגעת הזאת של האינפורמציה.

לוי'ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר-המשפטים ש. תמיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא שהעלה היום חבר-הכנסת אליהו שפיזור הוא קטע קטן אחד במערכת הנרחבת של פגיעות בצינעת הפרט שאנו עדים לה בתקופה המודרנית. מתחילת המאה הנוכחית מוצא האזרח את עצמו חשוף יותר ויותר לעין הציבורית, כשהוא חש בסכנה שענייניו הפרטיים והאינטימיים ייחשפו לנחלת הציבור. הדבר נובע מכמה סיבות:

אמצעי-התקשורת ההמוניים התרחבו והשתכללו, פותחו מכשירים טכנולוגיים המאפשרים התחקות, האזנה ובילוש ממרחק; התפתחה השיטה של מדינת-סעד המתערבת בכל שטחי החיים של הפרט; גדלה צפיפות הדיור ופותחו מחשבים משוכללים המסוגלים לאסוף, לרכז, לשמור ולהפיץ מידע מפורט על האזרח. שר-לוב כל הגורמים האלה מביא לכך שהפרט מוצא את עצמו לעתים חסר-אונים כנגד חדירות לחייו הפרטיים והאינטימיים. בנסיבות אלה ניתנת לאחרונה גוש-פנקה משפטית להגנה על הפרטיות בארצות שונות בדרך של חקיקה ופסיקה של בתי-המשפט ואף על-ידי אמנות בין-לאומיות.

במשפט הקיים בישראל ניתנת הגנה מסוימת לפרטיות בהוראות שונות של חקיקים, כגון ההגנה על רשות היחיד מפני חדירה פיסית ובפני הפרעה. כן ניתנת הגנה מסוימת על-פי עקרונות המשפט המקובל ודיני היושר האנגליים שבתי-המשפט בארץ נהגו ועודם נוהגים לפסוק על-פיהם. אולם בעיקרו של דבר לא ניתנה עד כה לאזרח הישראלי הגנה בפני פגיעות אפשריות שונות, באשר הזכות לפרטיות איננה מוגנת לפי דיני הנוקין המחייבים בארץ. אדוני היושב-ראש, מן האמור לעיל ניתן לראות שבעיית "הדליפות" מאגרי-מידע ציבוריים, שעליה מדבר חבר-הכנסת שפיזור, היא חלק מבעיה רחבה יותר, בעיה שמשרד המשפטים ער לה ומועד לה.

ביום 20 באוגוסט 1974 מינה קודמי ועדה לבדיקת הדרכים להגנה על האזרח בפני פגיעה בצינעת הפרט. הוועדה, בראשותו של שופט בית-המשפט העליון יצחק כהן, נתבקשה להביא לפני שר המשפטים את המלצותיה לחקיקה בנושא. ביום 25 באוקטובר 1976 הגישה הוועדה את המלצותיה לשר המשפטים, המלצות שגיבשו בהצעת חוק ושאינו לומד אותם בימים

— הצעות לסדר-היום (ש. תמיר, אלוני, בן-מאיר, אברמוביץ, רובינשטיין, פעיל) —

שר-המשפטים ש. תמיר:

חברת-הכנסת אלוני, האם הפסקתי אותך באמצע המשפט?

הז"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת אלוני.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, למרות הדברים של השר אני מציעה להעביר את הנושא לוועדה. עם כל הכבוד הראוי לוועדת מומחים הדנה בהכנת חוק — והזמן שיידרש לכך הוא רב — בדיקה על-ידי חברי הכנסת, תוך שמיעת המצב במשרדים השונים ותוך בדיקת העובדות ודרכי העבודה — — — (רעש באולם)

הז"ר י. מ. אברמוביץ:
חברי הכנסת, אני מבקש שקט.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
— — — באותה התלהבות שהראיתם לעניינים אני טיידתיים.

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
חברת-הכנסת בן-מאיר, אתה צריך לחזור בכ מזה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני מבקשת, אדוני השר, להעביר את הנושא לוועדה. יש תקדים שלפני לא היו נזקקים לחוק כדי לתת הוראות שלא יהיה שימוש בחומר נסתר, כפי שהיה בזמנו ביחס ל"רשימות שחורות" שהועברו למשרדים שונים. היום אנחנו יודעים שיש תיקים סגורים במשרד החינוך, במשרד הבריאות, בכל בתי-הספר, ומשרדים של אי.בי.אמ. מעבירים חומר לפי הזמנות. ועדה של הכנסת יכולה לפעול כדי ששרים ממש-רדים מסויימים יתנו הוראות מתאימות. אדוני השר, קשה לשכנע אותך כאשר אינך מקשיב.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אין מה לשכנע אותו.

(שר-המשפטים ש. תמיר קורא קריאת-ביניים)

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

הקשבתי לך קשב רב. הפרעתי, אבל הקשבתי.

יש תקדים שבעניינים מסוג זה ניתן למנוע דברים מסויימים על-ידי תקנות והסברים. אין טעם לחכות לחקיקה שעה שבשלב של ביורורים מוקדמים אפשר למנוע הרבה תקלות הפוגעות בפרטיות. אפשר לבדוק את המערכות של בתי-הספר, בתי-החולים ומקומות העבודה, כיצד מועבר חומר. הבאת הדברים לפני הוועדה, עוד לפני ועדת המומחים ועוד לפני חקיקת חוק, עשויה להביא לשיפורים. אין הדבר עשוי למנוע חקיקה במועד מאוחר יותר. אני מבקשת להעביר את הנושא לוועדה. חברים יעבירו אליך חומר רב. הוועדה תוכל לעזור בקביעת וסתים.

שר-המשפטים ש. תמיר:

גם בלי ועדה המשרד פתוח לכל עצה טובה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
לוועדה של הכנסת השפעה טובה יותר.

הז"ר י. מ. אברמוביץ:

חברת-הכנסת שפיזור, האם אתה מסכים להצעה להעברה לוועדה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
סליחה, אדוני השר.

שר-המשפטים ש. תמיר:

דיברתי עם חברת-הכנסת שפיזור גם לפני עלותי על הבמה. הנמקותיו ידועות. אני מקבל את הטיעון היסודי שלו. הוא העלה נושא חשוב, וטוב שהעלה. עם כל הכבוד לכולנו, בנושא זה טוב שיעסקו מומחים המכירים את המכאניקה, המכירים את כל שיטת הפעולה — — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אני מומחית.

שר-המשפטים ש. תמיר:

חברת-הכנסת אלוני, אני באמצע המשפט. אין זה מן הנושאים המסעירים אותך. יעסקו בכך מומחים. אם את מומחית — תזמני להתייצב לפני הוועדה. הוועדה תמסור לך, לי ולחברת-הכנסת שפיזור מה שהיא יודעת, ובהתאם לכך נתייחס. להעביר היום את הנושא בצד ועדת מומחים, גם לוועדה פארלאמנטארית — זה מוקדם. איני חושב שיש לעשות זאת לפני הזמן. אני אומר זאת לא מתוך אי-השקט הנושא אלא מתוך התייחסות לעיתוי. אני מזמין את חבר הכנסת המטפל בנושא להעלות את הנושא בבוא העת. הוא יזכה בשיתוף פעולה שלי ושל משרד המשפטים. בשלב זה אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
מה עמדת הממשלה, אדוני השר?

שר-המשפטים ש. תמיר:

השבתי דברים ברורים ומפורשים. הבעיה קיימת. אני מקים ועדת מומחים שתבדוק את הנושא כדי לא לפגוע בצינעת הפרט. ההתייחסות שלנו לצינעת הפרט היא חד-משמעית; צריך לעשות הכול להגנה מפני חדירה לתחומי הפרט, פרט להריגים המחוייבים במדינה מודרנית. עם השלמת הדברים נבוא אל הכנסת, נדווח. נעשה זאת בשיתוף עם המציע.

(קריאה: האם אתה מציע להעביר לוועדה או להסיר מסדר-היום?)

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

מה עמדת הממשלה? האם הממשלה מציעה להסיר, או שזאת רק עמדת השר?

שר-המשפטים ש. תמיר:

כאשר שר המשפטים מופיע מעל במה זו הוא מייצג את עמדת הממשלה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אצלכם אי-אפשר לדעת אם זה כך; זה לא ברור.

שר-המשפטים ש. תמיר:

חברת-הכנסת בן-מאיר, אני מבין שהשעון שלך פסק מללכת לפני חצי-שעה. אצלי הוא התקדם.

הצבעה

- בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום — רוב
בעד ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה — מינוס
ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת בתקבלה.

אליהו שפיזר (המערך):
כן.

הר"ר י.מ. אברמוביץ:

אנחנו ניגשים להצבעה. יש שתי הצעות: האחת, של השר — שלא לכלול את הנושא בסדר-היום; השנייה, של חברת-הכנסת אלוני — להעביר את הנושא לוועדה.

3. הסכנה לגידולים חקלאיים מתחנת הכוח המוקמת בחדרה

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מה צפוי לנו כאוכלוסיה ומה צפוי לגידולים החקלאיים מתחנה זו? כאמור, התחנה תהיה מורכבת מארבע יחידות-כוח של 350 מגאוואט כל אחת. להפעלת תחנה בגודל זה צור-כים 10,400—12,000 טון פחם ביממה. תוצאות-הלוואי של הפעלת התחנה בפחם תהיינה:

א. על-פני הקרקע יצטברו כל יום 1,500—2,000 טון פסולת פחם בצורת גבישים ואבקה. בדו"ח של חברת החשמל נאמר שאפר הפחם ינוצל לצרכי תע-סיה, אולם עד היום אין משתמשים באפר פחם — אין מערבבים אפר בצמנט-מלט, אין מערבבים אפר פחם בתשתית לכבישים וכו'. ועד שיתדירו שיטת שימוש זו, ולאחר שהיא תחדור לשימוש, עדיין ייש-ארו כמויות ענקיות של פסולת פחם ואפר פחם. ומה יעשו באלה? אתר התחנה יכול לקלוט פסולת המופקת בשמונה שנים. ומה יהיה אחר כך? כדי למנוע מהאפר לרחף באוויר צריך להשקות במים. מה יקרה לאור המים התת-קרקעי? — אין תשובה. חברי כנסת, מי שביקרו בחוץ-לארץ ומי שנולדו בחוץ-לארץ לבטח מכירים וזוכרים את הערימות, את ההרים הענקיים של פסולת פחם המונחים בכל מיני מקומות ומכערים את הסביבה והנוף. גם לנו ממתינים מראות כאלה.

ב. באוויר יפלטו, לפי נתוני חברת החשמל, 450 טון גפרית דו-חמצנית וכ-6.0 טון אצת פחם ביממה, וזאת בנוסף על חמרים אחרים שלא אפרטם. כל זאת בתנאים אופטימליים, כאשר הפחם לא יכיל יותר גפרית מהמוצא. חברת החשמל מבטיחה להפעיל את התחנה בפחם מקורות שונים — אוסטרליה, אנגליה ודרום-אפריקה — על-מנת להגיע לאחוזי הגפרית המוצ-הר. מי יבטיחנו שבגלל שיקולים כלכליים, לגיטי-מיים כשלעצמם, לא יוחלט לקנות פחם זול יותר? בפחם זול יותר אחוזי הגפרית גבוה יותר. חברת החשמל מבטיחה להרכיב מסננים אלקטרו-סטטיים, מסננים הקולטים את אפר הפחם, שיעילות-היא 99.5%. מה יקרה כאשר תחול תקלה במסננים? האלטרנטיבה היא הפעלה עליידי דלק נוזלי, אבל אין מיתקן שיוביל דלק נוזלי לתחנה.

אדוני היושב-ראש, מה תהיינה הבעיות האקולו-גיות בסביבה? מה צפוי לנו בנושא זה? ארובותיה של התחנה יתנשאו לגובה של 250 מטר. לכן הטווח האפקטיבי של השפעת הגפרית הדו-חמצנית ואצת האפר יהיה בקוטר של 25 קילומטר. מה נמצא בקו-טר זה? אוכלוסיה המונה יותר מ-300,000 איש, ועל-פי התיכון תמנה ב-1990 כחצי-מיליון איש; 12 מוס-

הר"ר י.מ. אברמוביץ:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום: הסכנה לגידולים חקלאיים מתחנת-הכוח המוקמת בח-דרה — של חברת-הכנסת מיכאל דייקסל. רשות הדי-בור לחברת-הכנסת דייקסל.

יוסי שריד (המערך):

אני מדגיש, אדוני היושב-ראש, שזו הצעה דחופה לסדר-היום. הצעה דחופה מאוד.

מיכאל דייקסל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, הנני מעלה לפני בית רם זה נושא אמביאלנטי לגבי כור-לנו: קידמה טכנולוגית מחד גיסא, והשפעות-לוואי שליליות הנובעות מכך מאידך גיסא. יש בנושא הזה דו-ערכיות. כולנו בעד פיתוח נמרץ ומואץ. אין פו-תוח והתפתחות טכנולוגית ללא אנרגיה, ללא חשמל. תחנות-כוח להפקת חשמל הן אחד ממקורות האנרגיה, אולם טמונה בהן גם סכנה פוטנציאלית לאיכות הח-יים לאוכלוסיה כולה, לחי ולצומח החקלאי, סכנות הנובעות מחמרי-הלוואי הנפלטים דרך ארובותיהן של התחנות, חמרי-לוואי כגון SO₂ (גפרית דו-חמצנית),

דומני שגישה לא נכונה נוקטים משרדי הממשלה המעורבים בכך, כאילו אנו, שליחי הציבור, נמצאים בצד אחד של המתרס והזרוע המבצעת נמצאת בצד השני. מאחורי גישה זו אין לא כבוד ולא תועלת. הדבר מבוזר במסירת אינפורמציה הניתנת לפירושים סותרים או בפירסום אינפורמציה העומדת בסתירה לתפיסה האופראטיבית. להיפך, רק תוך ש-יתוף פעולה בין הזרוע המבצעת ובין הזרוע המחז-קת-מבצעת אפשר להתקדם לטובת הכלל. עוד את-ייחס לכך.

המבוא הזה מתייחס לבעיות אשר מעוררת תחנת-הכוח מ"ד המוקמת בחדרה. תחנה זו מתוכננת להיות בת ארבע יחידות, כל אחת מהן 350 מגאוואט וביחד 1,400 מגאוואט. התחנה תוכננה להפעלה על-ידי דלק נוזלי. עקב המשבר באנרגיה החליטה ממשלת ישראל לתכנן את התחנה לשימוש דו-דלקי, דלק נוזלי או פחם. הממשלה החליטה על כך, אך בשטח אינן נע-שות ההכנות לכך; לא הותקן צינור מוביל מאזוט כבר מחיפה לחדרה. אף-על-פי שארצנו היא ארץ סוב-טרופית, הרי בחורף צריך לחמם את הצינור המוביל כדי לאפשר את זרימת המאזוט. נראה שהוצאה זו היא יקרה, לכן אין מניחים צינור מוביל דלק כבד. אי-לכך, למרות ההצהרות, נתייחס לתחנה זו בהתאם למציאות כתחנה המופעלת על-ידי פחם.

יקרה לכל הגידולים הללו, ובעיקר לגידולי היצוא? כמו-כן זהו אזור אשר מגדלים בו 80,000 דונאם כותנה. לפי הספרות המקצועית אשר בידנו משפיע ה- SO_2 על אורך סיבי הכותנה, כמוכן לשלילה. אין אנו יודעים ומכירים את השפעת אפר הפחם על הכותנה. בעולם הרחב אין מגדלים כותנה על-ידי מיכרות פחם. יש להניח שאפר הפחם לא ילבין את כותנת השומרון.

אדוני היושב-ראש, חלק ניכר מאתנו, חברי הכנסת, גרים בשפלה ועולים מדי שבוע ירושלימה. בדרך-כנו אנו עוברים את שער-הגיא, ולבנו נצבט מחדש כאשר אנו רואים את עצי האורן, או ליתר דיוק איננו רואים את עצי האורן, אשר גדלו לתפארת במעלה שער-הגיא. מה קרה להם? האם זהו מקרה חריג, או זה הגורל הצפוי ליערות המחטים בארץ, יערות שהושקעו בהם כל כך הרבה עמל, חיבה וא-פילו אידיאולוגיה?

הפרופסור זאב נווה כותב שהשמדת יער האורן על-ידי מוזיקים באה משום שהעצים נפגעו על-ידי SO_2 (אורון). גאז אשר נוצר בתהליך ההתפרקות של SO_2 החסכו לגבי שער-הגיא היא שהזרימה של ה- O_3 ממקום ריכוזו בסביבת תל-אביב מזרחה, עזרת בעזרת הרוחות דרך פתח שער-הגיא. במקומות אשר בהם עובר ה- O_3 נפגעו העצים. לתופעה זו סימוכין מהספרות המקצועית של קאליפורניה.

בקוטר של ההשפעה האפקטיבית של תחנת חדרה נמצאים יערות האורן של הכרמל, יערות משמר העמק וגזערה ואחרים. מה יקרה להם? האם גם בהם תפגע הרעה?

השאלה היא האם אין פתרון לבעיות אלו, בעיקר לבעיית ה- SO_2 אשר לה ההשפעה השלילית המכרעת לאוכלוסיה ולצומח. אכן קיים פתרון. ביאפאר ובארצות-הברית אין מאשרים הקמת תחנות ללא התקנת סקראברים, מיתקנים המאפשרים קליטת ה- SO_2 . אמנם כן, אפשר להרכיבם גם בתחנת חדרה, אולם אין עושים זאת, ובינתיים הם גם לא הומנו. השיקול הוא כלכלי. זו באמת הוצאה גדולה מאוד, לא קלה, 120 מיליון דולר לארבע היחידות. אבל האם הנוק הכלכלי הישיר והעקיף יהיה קטן מזה?

אדוני היושב-ראש, אינני רוצה להיכנס כאן ל-מחקרו של הפרופסור היל, שבו הוא מביא תוצאות של מחקרים כלכליים על מה יהיה הנוק מאבקת הפחם והגפרית באזור הזה.

אין ברצוני להציע את הפסקת הקמת תחנת-הכוח בחדרה או כל תחנה אחרת. אולם הבלתי-ידיע בנושא זה הוא כה רב עד שמצוים אנו לעקוב אחרי התהליכים ולשפרם, ולא, חס-יכולה, נכרות את ענף פרי-נסתנו באזור, ובמקרה זה אני מתכוון לענף החקלאי.

כדי שנוכל לעשות אני מציע ליישם את המ-צותיו של הפרופסור היל, אשר בדק את השפעת תחנת חדרה בהצעתה הראשונית, 600—640 ולא 1,400 מגאוואט. והוא כותב: "מומלץ כי לא תאושר הר-חבת היחידות הנוכחיות של 600 מגאוואט באתר המ-צות לנוי שייערכו מדידות מקיפות של איכות האוויר מסביב לאתר ולפני שהבעיה תישקל מחדש מכל הבחינות האפשריות".

דו"ת רפואיים ובהם 3,640 מיטות; שבעה בתי-אבות ובהם 2,012 מיטות; 87 בתי-מלון, מהם 71 רק בנ-תניה; והאזור החקלאי המפותח ביותר במדינת ישראל.

הבה נדמיין לעצמנו מחזה שאבק שחור מרחף על פני אזור הקיט ובתי-המלון של נתניה וקיסריה. ולגבי נתניה ברצוני להתייחס לסוגיה של אי-הגשת אינפורמציה מעודכנת.

בעיית הפיזור של SO_2 ואפר פחם היא פונקציה של רוחות רום. הרוחות מסוגלות לפזר את המ-רי-כיבים הללו למרחקים שאיש אינו יודע אותם. באזור נתניה—חדרה אין בנמצא תחנה מטאורולוגית המ-ודת את העוצמות והכיוונים של רוחות רום. תחנה כזאת קיימת אך ורק בבית-דגן. אולם קיימות תח-נות מספר, המודדות רוחות קרקע, בשדות-ים וב-נתניה. המדידה של רוחות קרקע בשדות-ים תואמת את המדידות והכיוונים של רוחות הקרקע בבית-דגן. לכן הסיקה חברת החשמל שרוחות הרום תהיינה זהות עם אלו שבבית-דגן. תחנת נתניה הראתה מדידות וכי-ונים אחרים מאלו של שדות-ים, ונתונים אלה אינם תואמים את הקונצפציה של חברת החשמל. לכן אין מתייחסים לתחנת נתניה. אני מתייחס לאמור בתזכיר חברת החשמל פרק ד', עמ' 59.

אדוני היושב-ראש, המסקנות שהוסקו לגבי פיזור הפלומה הנושאת את ה- SO_2 אפר פחם וחמרים אחרים, התבססו כאמור על התחנה המטאורולוגית בבית-דגן. בית-דגן נמצאת במרכז שטח מישורי שאין בו הפרעות טופוגרפיות; לא כן חדרה. הרי אפרים והכרמל נושקים את האזור. ולפי מחקרו של הפר-פסור היל ההסתברות של הצטברות SO_2 עולה פי-שניים. גם חברת החשמל מודה בכך.

אולם ההשפעה הקריטית תהיה על החקלאות. בא-זור אשדוד, בפרדסי ניר-גלים, בני-דרום ופרדסי בוקסר התגלו על הפרי כתמים שחורים שפסלו את הפרי ליצוא. מכון "אנאליסט" ליישום ידע מדעי, קריית-וייצמן, רחובות, בדק פרי זה וגילה שהכתמים הם תוצאה של צריבות הנובעות מ- SO_2 . ההנחה היא שה- SO_2 נפלט מתחנת-הכוח באשדוד, שהיא תחנה של 750 מגאוואט ולא 1,400 מגאוואט. "אנאליסט" הוא מוסד מדעי. הוא נמנע מלקבוע מסמרות בסוגיה זו, ולכן הוא כתב במירב הזהירות בדו"ח שלו: "בפר-דסים באזור רחובות לא נמצאו סימני נזק הדומים לכתמים האופייניים המופיעים באזור אשדוד. לא כן באזור תל-אביב. סימני נזק אופייניים התגלו בפר-הדר החל מאזור הכפר-הירוק, תוך עלייה ברורה בעוצמת הנוק לכיוון תחנת-הדינג ד', דרך תל-ברוך, אפקה ושיכון-בבלי".

חברי הכנסת, ביקרתי לפני ימים מספר בפרדסי אזור אשדוד ואני יכול להתחלק אתכם בהתרשמותי: הנוק הוא בלי-יתור.

אזור חדרה, האזור אשר בו מדובר, הוא אחד האזורים החקלאיים המפותחים בארץ. באזור זה 80,000 דונאם פרי-הדר, שהם 18% מכל הפרדסים בארץ; 7,500 דונאם אבוקאדו, שהם 25.3% מכל מטעי הא-בוקאדו; 45% מכלל כרמי הענבים בארץ וכ-1,000 דונאם פרחים מכלל הפרחים המיועדים ליצוא. מה

דינת ישראל היא יותר פגיעה מבחינת זמינות הדלק הנוזלי ואספקתו אליה. אפשריים מצבים, וכל אחד יבין על איזה רקע, שהרבה לפני שתאול אספקת הדלק הנוזלי בגלל חוסר פסיס הוא יאול במדינת ישראל בגלל מגבלות פוליטיות ואחרות. והמשמעות של הסכנה או האפשרות הזאת היא שאנחנו, עוד לפני ארצות אחרות, חייבים למצוא לנו מקורות אנרגטיים תחליפיים בקצב מזוהר.

תחנת-הכוח בחדרה באה להשיב על שני הכיוונים גם יחד: האחד — ריכוז מוגבר בצריכה של אנרגיה חשמלית, ולא זה הנושא שלנו, שאלמלא כן יכולתי לתאר מה הוא הפוטנציאל הפתוח עדיין של שימוש באנרגיה חשמלית להחלפת סוגי אנרגיה אחרים במדינת ישראל; והשני — להקטין את הלחץ המידי על צריכת הדלק הנוזלי של מדינת ישראל ולהבטיח לפחות לצורך אספקת חשמל דלק אלטרנטיבי.

עד כאן לרקע, מדוע החליטה הממשלה כבר בשלב הבנייה, או לאחר שלב התיכנון של תחנות הכוח בחדרה, לנוכח משבר הדלק הנוזלי, להפוך את התחנות הללו לתחנות שיתודלקו בדלק פחם. במדינת ישראל זה כמעט מהפך אנרגטי, אבל לא כן בעור. למ. היום בעולם 50% מתחנות-הכוח פועלות על פחם. ואני רוצה להבטיח לחברת-הכנסת דייקסל שתחנות הכוח הללו אינן נמצאות באזורים המקבילים לסיני של מדינת ישראל. נהפוך הוא, כולן או רובן נמצאות בלב-לבם של אזורים פתוחים, קרי אזורים חקלאיים. ו-50% מתפוקת כוח החשמל בעולם היא כמוריות בגדלים שונים לחלוטין מ-1,400 מגאוואט אשר להם תוכננה ומבוצעת ההקמה של תחנת-הכוח בחדרה.

אבל העובדה שהתחנות הללו הן כורח המציאות ושתחנות כאלה פועלות למכביר ברחבי העולם עדיין אינה פוטרת אותנו מבדיקה עניינית של ההשפעות של תחנה כזאת לא רק על משק האנרגיה, לא רק על הכלכלה הישראלית, אלא גם על ההשפעה הסביבתית של תחנה כזאת, לרבות בנושא החקלאי. וכדי להבין היכן אנחנו עומדים בסוגיה זו לא די לקרוא קטעים מתוך דינים-וחשבוניות או לעשות הערכות של הסכנות המסתברות, ואשרי אדם מפקד תמיד, אלא צריך קודם-כולל ללמוד מהמציאות והנסיון של האחרים.

זהו קנה-המידה הראשון. אם בארצות אחרות, בתחנות אחרות המקבילות לשלנו, נגרם נזק בדיעבד — אין לנו הזכות המוסרית להטיל את הנזק הזה, עם כל האילוצים, על אוכלוסיה וסביבה נתונה. אבל המציאות אינה כזאת.

קודם-כולל, לגבי טיב הדלק, טיב הפחם, שכיודע הוא הגורם העיקרי שכתוצאה מתולדות שריפתו מתעוררות סכנות מסכנות שונות — לידעת חברי הית, בעולם מותרת צריכה של פחם בעל תכולה של 1% — 4% גפרית; זה מותר גם עליפי החוקים והתקנות של מדינות המקובלות כמקפידות מאוד בנושאים של טוהר הסביבה. הפחם שאנו נשתמש בו במדינת ישראל לא יעלה על תכולה של 2% גפרית. זאת אומרת שאנו נמצאים בסקאלה התחומה של ההיתרים של תכולת הגפרית בפחם ואני מדבר על הפחם עצמו,

בסוף דברי אני מבקש משרת-האנרגיה והתשתית ידידי מודעי שיעיג לנו את הדברים בדיוק כפי שהם. לפי הרשיון חובה להקים עשר תחנות-ניטור קבועות למדידת איכות האוויר באזור חדרה שנתיים לפני הפעלת התחנה. התחנה תופעל באוגוסט 1980, והרצתה תתחיל במאס 1980. לכן תחנות-הניטור היו צריכות לעמוד על תלן, והן אינן בנמצא. נאמר לי שחברת החשמל עומדת לקנות ולהפעיל ארבע תחנות-ניטור ניידות ולטעון: הרי קיימות תחנות ניטור, לכן אפשר להפעיל את התחנה. אני חושב שלא צריך לעשות את זה כך.

אם נסכם, לבעיות אשר התייחסתי אליהן תהיה השפעה מכרעת על חיי האוכלוסיה והצומח באזור השרון-שומרון ועל חיי הכלכלה באותו אזור. הבלתי-תיידוע רב מן הידוע. הפתרונות הם בתחום מעקב ולימוד מחד גיסא ובהשקעות כספיות מאידך גיסא. לכן אני מציע להקים ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת הכלכלה אשר תדון ותחליט בנדון.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
אתה יכול להציע רק דיון בכנסת.

מיכאל דייקסל (הליכוד):
טוב, אז אנא תקן אותי.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
אם כך, אתה מציע לקיים בנושא דיון בכנסת.

מיכאל דייקסל (הליכוד):
כן.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לשר האנרגיה והתשתית, לתשובה.

שר-האנרגיה והתשתית י. מודעי:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נהניתי לשמוע את התיאורים הפאסטוראליים של הגידולים החקלאיים השונים, הצמחות הירוקות המתנוססות בראשי העצים, הפשתן המלבין, ומובן שגם נפשי יוצאת לראות ארץ חקלאית מפותחת, מרהיבה. אבל המציע שכח לומר שכאשר מדובר בחקלאות אינטנסיבית, היא איננה ניתנת לביצוע אלא בתנאי שיש אנרגיה מספיקה כדי להבטיח את גידולה, אם לא בדשנים או בעיבוד התעשייתי, בכלים החקלאיים. ואני צריך להאיר את עיני השומעים שכשאנחנו מדברים היום באנרגיה, באופן כללי בעולם, אנחנו צריכים להתרגל לחשוב יותר יותר בדפוסים של אנרגיה חשמלית, על האנרגיה הנוזלית נגזר שהיא תאול מן העולם בעוד כמה עשרות שנים, ונצטרך להעתיק את צריכות האנרגיה שלנו יותר ויותר לאנרגיה חשמלית, שהיא יכולה להיות מופקת מדלקים שאינם תואמים את השימוש הניידים או השימושים הלוקאליים המוגבלים.

אפשר להפיק חשמל מאנרגיה גרעינית, אבל אי אפשר להניע טראקטור באנרגיה גרעינית. אפשר להפיק חשמל בפחם, אבל אי אפשר להדליק. תאורה בבית בפחם. ופירוש הדבר הוא שבתחזית האנרגטית העולמית צריך לראות את החשמל הולך וכובש לו מקום הולך וגדל באספקת האנרגיה העולמית.

ואם בעולם בכללו כך, לא כל שכן במדינת ישראל, והלא כל שכן" הוזה בא להצביע על כך שמ-

כ-15% מעבר לספציפיקציות הנדרשות, מעבר לס-טאנדארד כפי שמתחייב מה- — — —

זאב ורטהיימר (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אם 200 מטר זה ראדיום איקס, ואתה אומר ש-50 מטר גותן קילומטר — למה לא עושים את זה בלי ארובה וסוגרים את זה על 100—200 מטר?

שרי-האנגריה-יהושע **י. מודעי**:
ממך לא חכיתי לשאלה זו, כי גובה הארובה נותן לנו את היניקה. הרי יכול היה לעמוד פה במקרה שר שאינו מהגדס ולא יכול היה להשיב לך על שא-לתי. גובה הארובה זה לא רק פאקטור של פיזור הפליטה אלא הוא גם מאפשר יניקה מצינור הבעירה, ויניקה דרושה ליעילות הבעירה. ברגע שאתה יורד מתחת לגובה יניקה אופטימאלי אתה מאבד מעילות שריפת החומר.

כאשר אמרתי שחברת החשמל מקימה ארובות בגובה של 250 מטר, גובה העולה על המחוייב מגודל יחידות הייצור, מדוע עשתה זאת? — לא כדי להג-דיל את שטח הפיזור, אלא כל כמה שאתה עולה לגבהים גדולים יותר, לתוך הורימה האטמוספירית, אתה מבטיח שאחוזים יותר גדולים מאבק הפליטה לא ישקעו, או ישקעו מעבר לטווחים שלנו. אינני רוצה לומר כאן שהם יגיעו אולי לרבת-עמון, כי מייד אקבל תגובה פוליטית, וזה לא דיון פוליטי. אבל אין שום ספק — ועוד אגיע לעניין של מדידות זרמי אוויר — אין שום ספק, שבמידה שאתה עולה ברמת הפ-ליטה דרך הארובה אתה מבטיח אחוז משקעים, בקו-טרים רלבאנטיים ובאזורים רלבאנטיים, הולך וקטן, וחברת החשמל נקטה מבחינה זו אמצעי זהירות מעל ומעבר למקובל. כתוצאה מאמצעי הזהירות הללו כדאי שנתבונן קצת בנחונים. צדק חבר-הכנסת דייקסל כאשר אמר שהפליטה בכללה היא די כבדה, וההצעה הכ-תובה שלו מדברת על מדד של 450 טון SO_2 , וכ-60 טון אפר רחף ביממה. זה נכון, אבל מתי? זו הפליטה התיאורטית. אילו הארובה היתה פתוחה, זה היה נפלט לחלל ונשטם לאזור. אבל אנו הרי מתי-קנים עכשיו בארובות מסננים אלקטרוסטטיים שיק-לטו 99.5% מהאפר המרחף.

מיכאל דייקסל (הליכוד):
לא, 60 טון זה חצי-אחוז.

שרי-האנגריה-יהושע **י. מודעי**:
לא, לא — — —

מיכאל דייקסל (הליכוד):
כבוד השר, חצי-אחוז זה 60 טון.

שרי-האנגריה-יהושע **י. מודעי**:
ארובות התחנה יפלטו ארבעה טון וחצי אפר מ-רחף ביממה, לא יותר. ארבעה טון וחצי אפר מרחף ביממה.

זאב ורטהיימר (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אינני רוצה לעמוד מתחת לזה.

שרי-האנגריה-יהושע **י. מודעי**:
שיעור הפגיעה המאקסימאלי במרחק של שניים

ואין לערבב זאת עם תכולת הגפרית באוויר במר-קים מסויימים. זהו, כמוכן, התנאי הראשון.

הנושא השני הוא כמות השריפה. בצדק טען חבר-הכנסת דייקסל שאנו מדברים על שריפה של יותר מ-10,000 טון פחם ליממה. אבל, ידידי, זהו ינוקא של תחנות-כוח. בארצות-הברית מרוכזות תחנות-כוח השור-פות פי 30 ופי 40 פחם באותו אתר. כך שמבחינת הכמות הכוללת אנו מדברים על תחנות-כוח קטנטנה יחסית, ויש לזכור כי תחנות-כוח המופעלות בפחם יש להן נטייה להיבנות בממדים יותר גדולים מאשר בנוולים בגלל סידורים מיוחדים שזקוקים להם לש-ריפת פחם.

זאב ורטהיימר (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
סיבה לעלייה לארץ.

שרי-האנגריה-יהושע **י. מודעי**:
סיבה לעלייה לארץ — הנה יש לי תנא דמסייעא בתחום אחד.

ההערה השלישית היא לגבי הטכנולוגיה המיושמת אצלנו. כולם מבינים שלאמצעי זהירות אין בכלל גבול — לא רק בתחום של ייצור כוח חשמלי אלא בכל תחום שהוא. אבל אני רוצה להדגיש שהטכ-נולוגיה המיושמת בתחנת מ"ד היא הטכנולוגיה הכי-מודרנית הקיימת, גם אם לא יתקינו בה בכלל קול-טנים. יש רק תחנות-כוח בודדות היום בעולם שבהן ממוחקנים קולטנים. בחלק מהם הקולטנים הם מקור להפצת גפרית, כי צריך להפסיק את הפעולה כדי לחזור ולנקות, ובכל פעם שמפסיקים זה מקור פליטה של גפרית שהצטברה מתחת לקולטנים.

כפי שאמרתי, הטכנולוגיה שאנו מיישמים בתח-נות-הכוח שלנו היא הטכנולוגיה המודרנית ביותר, החל מתנור השריפה עצמו, דרך ה"בוילר", דרך מע-רכת החלפת החום, דרך הארובה. ארובה של 250 מטר, למשל, היא רבועה.

שמעתי שהמציע התייחס לגובה הארובה הזאת כגורם חשוב שלילי לפיזור של הפליטה מהארובה. אני יכולתי לענות לך, חבר-הכנסת דייקסל: אתה יודע מה? — חברת החשמל ברצון היתה בונה ארובה של 50 מטר בלבד, ואז אוור הפיזור היה אולי רק קילומטר אחד, ואז היה אולי "שלום על ישראל" באופן תיאורטי, אבל למעשה לא היה בכלל שלום על ישראל — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):
שלום אולי כן, פחם לא.

שרי-האנגריה-יהושע **י. מודעי**:
הוא שומע שלום — הוא מתעורר. כולנו ערים לשלום שאתה מתכוון אליו, חבר-הכנסת פעיל, אבל אני מדבר עכשיו על פחם ועל תחנות-כוח.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אני דווקא עוקב בינתיים בעיון רב אחרי דבר-ך.

שרי-האנגריה-יהושע **י. מודעי**:
חבר-הכנסת פעיל, בדין אחר אנו נתווכח על הערנות הפוליטית לגבי הבעיות הפוליטיות. אולם אין שום ספק שחברת החשמל תיכננה ובונה ארובה שהיא

תחנות-ניטור מספקות על-פי קביעת הוועדה, שהיא הרשות המוסמכת לאשר שינוי דרכי תפעול, ולא שינוי יעד כטענת מגיש ההצעה. בראש הוועדה ה- זאת, שהיא ועדת-משנה של הוועדה הארצית לתיכ- נון המוציאה הרשאות כאלה, עומד במקרה או שלא במקרה נציג השירות לשמירת איכות הסביבה ויש בה נציגי ממשלה, נציגים של משרד הבריאות, של משרד החקלאות וכמובן של עיריית חדרה והאזורים. ועדה זו קבעה סידורי ניטור, קבעה סידורי מדידה, ולא תהיה הפעלה אלא בהתאם לקביעה של הוועדה הזאת. נכון בינתיים "מלחמת היהודים" על מי מופקד נושא הבדיקות והניטור ומי צריך לקבוע את סוג מיתקני הניטור שישתמשו בהם. ושניים אר- חזין בטלית: משרד הפנים, שאצלו ועדת התיכנון, ומשרד הבריאות, שאצלו בריאות הציבור. אני חושב שבסוף יקבע את זה שר האנרגיה, מפני שהמשחק הזה בין הרשויות, מי מופקד על מה, שבינתיים מעכב פעולה, מתייחס בסך-הכול למיתקני המדידה ושיטות המדידה ולא לנושא הקונטמינציה המותרת. אור-זן המדידה תקויים בה/אם ללוות הזמנים שתוארת באופן נכון.

אני מבקש להתייחס עוד לסוגיה אחת שאיננה קשורה ישירות בענייננו, אך היא משליכה אור מזור על הסוגיה של מ"ד חדרה והיא התנא דמסייעא מאש- דוד. באשדוד היו התופעות שאתה מתאר, אבל אין שום קביעה בשום ד"ח הקובעת באורח מדעי כי יש זיקה בין הנזקים פרייהדר לבין הפליטה מתת- נתייחכות שם. אני יכול לומר מנסינו האשי: אני יודע ששדות, של ירקות במקרה, בקיבוץ שכן נפ- געו. לא הייתי קשור אז במשרד האנרגיה, אבל היי- תי קשור בתעשייה באזור אשדוד והגיעה אלי "כצ- עקתה" גדולה מאוד: תראה, התחנה הזאת פועלת; תראה אילו נזקים היא גורמת לאזור. ונודעקתי כאחד העסקנים באזור התעשייתי והזעקתי את מי שהיה האחראי או על ייצור החשמל ואמרתי: לא ייתכן כדבר הזה, אתה גורם נזקים חמורים, גם כלכליים וגם סנטימנטאליים, כי היה זה ישוב שנאבק זמן- מה על גידולים חדשים, ופגעו בו. לא יצא חודש ימים והתברר שיש שם מפעל ששמו "אגן" המייצר חמרי הדברה ואצלו היתה פליטה מארובה בלתי- מבוקרת. שתי תופעות — העובדה, וההסבר המסולף — גרמו נזק. אינני אומר זאת כדי להתנער מעניין ההשוואה שניתל לעשות, אבל לגמרי לא בדוק עניין ההשפעה על פרייהדר, גם אם תשווה בין רחובות ואשדוד לחדרה. אילו היתה הזיקה כל כך ברורה לא היו מהססים בודקי הנושא לומר: הפליטה גובעת SO_2 הנפלט מארובות חברת החשמל, כי SO_2 גם כחמים שחורים על הפרי ניתנים לבדיקה כימית, וגם פליטה מן הארובות באשדוד ניתנת לבדיקה כימית. וההשוואה בין השניים — אני אומר לך זאת ככ- מאי — אינה כלל קשה. אולי אסתפק בתיאור הכללי של המצב כפי שתוארת אותו כאן.

עם כל מה שאמרתי אינני מוכן לעמוד לפני הבית ולומר כי אני מוכן לקבל עלי אחריות אב- סולותי ומבקש מהבית שלא להתערב בסוגיה. להי- פך, אני חושב שיש הצדקה, יש טעם ותכלית שאחת מוועדות הבית תלמד את הסוגיה יחד אתנו, יחד עם

עד שני קילומטר וחצי מזרחה לאחר — זה לא אומר שהכול הולך מזרחה; חלק הארי הולך מערבה, וזה לא צריך להטריד אותך, כי לא מדובר שם בחק- לאים — יהיה 0.3 קילוגרם לקמ"ר. יותר רחוק, במרחק של 15 קילומטרים — 0.1 קילוגרם לקמ"ר.

אם אתה רוצה לדעת את התקן העולמי של פליטת מזהמים מארובות, כדאי שתדע — וכשאתי אומר "תקן עולמי" הכוונה לממוצעים בין אירופיים ואמריקניים — שהוא 1 פאונד לכל מיליון בי.טי.וי. — אנרגיה המופקת בקאלוריות. בארץ הפליטה המ- חושבת בלי סקראברים, על-פי הנתונים עם מסננים אלקטרוסטאטיים, תהיה 0.021 פאונד לכל מיליון בי. טי.וי. כלומר אנחנו חמישית ממה שמתיר התקן המ- מוצע הבינ-לאומי.

אני רוצה להתייחס במיוחד לכמה תיאורים שהיו, אני לא רוצה לומר מוגזמים, אבל הצגתם היתה דראמאטית. בשביל להציג תמונה כל כך דראמאטית צריך ביסוס חזק יותר, ולא אומר עוד. ההתייחסות לשאלת ההמלצות של הפרופסור היל, שכאילו קבע שיש להקים תחנה תחנה באופן מדורג כדי שתהא שהות לבדוק אם יהיו, חלילה, נזקים, באורח הד- רגתי, איננה מדויקת. עוד בקביעה שלו נאמר שאם באותו אתר תקומנה עוד תחנות-כוח — לא מותר בצמצום אלא בעוד תחנות-כוח — לא נקים אותן ברצף כדי שתהיה לנו בכל זאת שהות ללמוד בדיעבד, לאחר מעשה, מה קורה. כך שאנחנו חיים על-פי קביעתו. להוסיף על כך — על-פי צרכים טכני- לוגיים ולא צרכים של איכות הסביבה בלבד.

מיכאל דייקסל (הליכוד):

לא אמרתי אחרת. ציטטתי את הפרופסור היל, שכותב שאחרי הקמת התחנה של 600 מגאוואט יצ- טרכו לעשות הפסקה על-מנת לבדוק באיזו מידה תשפיע התחנה על האקולוגיה.

שר-האנרגיה והתשתית י. מודעי:

זה נכון, אבל בדברי ההסבר להצעה לסדר-היום שלך אתה אומר: "כידוע הולכת ונבנית תחנת-כוח המורכבת מארבע יחידות, כל אחת 350 מגאוואט." ואחרי משיך ואומר: "הפרופסור היל אמר לבנות כל יחידה בנפרד." אומר, לכן, כדי להסיר כל ספק מלב, שהוא דיבר על תחנה, לא על יחידה. נכון שהוא מדבר על תחנה בחצי גודל, כי זה היה התיכ- נון בשעתו. וכדי שתדע את המצב העובדתי: לא בגלל הצרכים של איכות הסביבה אלא בגלל צרכים טכנולוגיים תיבנינה היחידות אחת לאחת. באוגוסט 1980, כך אנו מקווים, תעמוד היחידה הראשונה. היא תהיה רק בת 350 מגאוואט. שנה לאחר מכן, אחרי שנת מדידות סביבתיות, תיכנס להפעלה היחידה השנייה. יחד נגיע אז רי- 700 מגאוואט. זה כמעט המספר שהפרופסור היל המליץ עליו. לאחר שמאחורינו יהיו שתי שנות מדידה, רק אז נמשיך ליחידה שלישית ובעקבותיה הרביעית, בתנאי שהכול יימצא כשרי.

אבל אנחנו לא ממתנים עד אז. נכון שהקביעה אמרה שיש למדוד את איכות האוויר שנתיים לפני הפעלת התחנה או יחידה כלשהי. וחברת החשמל בא- מת נערכת בעניין זה ובחודשים הקרובים תוקמנה

מיכאל דייקסל (הליכוד):
כן.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אפשר להעביר גם לוועדת הקליטה.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

ובכן, לפנינו הצעה אחת: להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה, אם-ירצה ה', ביום שני הבא, בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

חברת החשמל, ותבקש הסברים ותקבל הסברים — כך אני מקווה — ועד ליום שבו נצטרך להפעיל את התחנה יהיה טוב אם כולנו נהיה משוכנעים שה-עניין כולו בסדר; ואם יש בו איזה אלמנט שלילי, הרי האלמנט הזה הוא מינימאלי ובבחינת הרע במי-עוטו.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

לאיזו ועדה אתה מציע להעביר את ההצעה לס-דר-היום?

שר-האנרגיה והתשתית י. מודעי:

הואיל והמציע ביקש, שלא בדרך פורמאלית, שה-נושא יעבור לוועדה מעורבת, אני מבקש להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

האם המציע מסכים להעברת הנושא לוועדה שתק-בע ועדת הכנסת?

הישיבה ננעלה בשעה 14:02.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ע"ד-ע"ו

- א. הצעת סיעת המערך להביע אי-אמון לממשלה.
 ב. חוק המילוה (חברות ביטוח) (תיקון מס' 4), תשל"ח-1978 (קריאה ראשונה).
 ג. חוק בתי המשפט (תיקון מס' 9), תשל"ח-1978 (קריאה שלישית).
 ד. חוק העתיקות, תשל"ח-1978 (קריאה שלישית).
 ה. חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 7), תשל"ח-1978 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
 ו. שאילתות ותשובות.
 ז. הצעות לסדר-היום והצעות חוק.
 ח. דבר הכנסת בשבוע הודהות קהילות ישראל עם
- מאבקם של יהודי ברי-המועצות ואסירי ציון — הצעת קבוצת חברי כנסת.
 ט. התרבות גילויי אנטישמיות והפצת ספרות וסרטים המכחישים קיום השואה — הצעת חברי הכנסת ח. גרוסמן, ע. נוף, ה. זיידל.
 י. העדר רופאים בירוחם — הצעת חברי-הכנסת י. ז'אמיר, ת. טובי, ר. מילוא, ש. שטרן-קטן.
 יא. אחזקתם של בתים משותפים — הצעת חברי-הכנסת מ. סבידור.
 יב. חוק המועצות החקלאיות (עונשין), תשל"ח-1977 (קריאה ראשונה).
 יג. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 21), תשל"ז-1976 (קריאה ראשונה).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות ע"ד-ע"ו

204. ה. זיידל (הליכוד): זירוז משפט מיידאנק בגרמניה.
 205. ז. שובל (הליכוד): הצורך לבלום ניפוח המנגנונים הציבוריים במדינה.
 206. ע. הדר (חורבין) (המערך): הקפאת האשראי הבנקאי ומשמעותו למשק.
 207. י. ז'אמיר (המערך): המשבר החמור הפוקד אף ענף הטקסטיל.
 208. מ. קצב (הליכוד): אי-ביצוע מדיניות פיזור האוכלוסיה.
 209. א. נפראלדין (הליכוד): בעיות שיכון לחילים משוחררים דרוזים, צ'רקסים ובדואים.
210. ש. ארבל-אלמזולינו (המערך): סימנים מדאיגים לאבטלה בקרב הנשים.
 211-212. מניעת העלאת תעריפים להחזקת ילדים במעונות — הצעות חברי-הכנסת א. נמיר, א. אבטבי.
 213. א. שפיזר (המערך): הקמת ועדה פארלאמנטארית לחקירת דליפות ממאגרי ידע ציבוריים הגורמים נזקים כבדים לרעבות אנשים במדינת ישראל.
 214. מ. דקל (הליכוד): הסכנה לגידולים חקלאיים מתחנת-הכוח המוקמת בחודרה.

ג. הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 7), תשל"ח-1978

1. החלפת הוראות
 בחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, תשי"ח-1957¹ (להלן — החוק העיקרי), במקום סעיף 39 יבוא:
 "39. עונשין
 (א) מי שעשה אחת מאלה:
 (1) עבר על הוראה מהוראות סעיפים 16, 17, 18, 20, 22, 26 ו-28;
 (2) לא קיים צו סגירה של מפעל שניתן לפי סעיף 139(א) (2) או לפי סעיף 139, דינו — מאסר חמש שנים או קנס 200,000 לירות; ואם נעברה העבירה בחקופה שלפי צו של שר העבודה חל במדינה כולה פרק ד' לחוק שירות עבודה בשעת חירום, תשכ"ז-1967², או בנסיבות מחמירות אחרות, דינו — מאסר שבע שנים או קנס 300,000 לירות.

¹ ס"ח תשי"ח, עמ' 24; תשי"ט, עמ' 92; תשל"ב, עמ' 97; תשל"ג, עמ' 26; עמ' 202; תשל"ו, עמ' 223; תשל"ז, עמ' 34.
² ס"ח תשכ"ז, עמ' 86.

בירה לפי חוק זה אם יוכיח שפעל בשם מעבידו או בשם מרשהו ובהתאם להוראותיו וכי האמין בתום לב שאין במעשהו משום עבירה על חוק זה.

339ד. סמכויות נוספות של בית-המשפט

(א) הורשע אדם בעבירה לפי סעיפים 39 עד 339, רשאי בית-המשפט, נוסף לכל עונש אחר, לצוות —

(1) כי מצרכים של הנאשם שבהם נעברה העבירה או דמי מכרם יחולטו, כולם או מקצתם;

(2) כי מפעל של הנאשם, שבו או לג-ביו נעברה העבירה, ייסגר לתקופה שיקבע בית-המשפט ובדרך שיקבע;

(3) כי רשיון שניתן לנאשם יבוטל או יותלה לתקופה שיקבע בית-המשפט;

(4) כי ריווח בלתי סביר שבא לידי הנאשם בקשר לעבירה יוחזר לאדם שממנו נתקבל, או יחולט כולו או מקצתו, ובלבד שלפני שיצווה על חילוט ריווח בלתי סביר יתן בית-המשפט, במידה שהדבר מעשי, הודמנות לאדם שממנו נתקבל להשמיע את דברו;

(5) כי אמצעי הובלה, שהוא קניין הנאשם וששימש מכשיר לביצוע העבירה, יחולט.

(ב) הורשע אדם בעבירה על הוראה מהוראות פרק שני 3, יצווה בית-המשפט, בנוסף לכל עונש שהוא רשאי להטיל, כי הנאשם ישלם לאוצר המדינה את סכום העמלה או שוויה שקיבל שלא כדין; הוראה זו לא תחול אם הגישו המדינה תובענה אזרחית על הסכום או השווי האמור לפני שנסתיימו ההליכים הפליליים, והיא אינה גורעת מכוח המדינה לתבוע את הסכום או השווי בדרך תובענה אזרחית אם לא ניתן לקיים את ההליכים הפליליים או אם הם נפסקו.

339ה. סגירת מפעל לפני בירור משפט

הוגש כתב אישום על עבירה של ניהול מפעל ללא רשיון הדרוש לניהולו או הפרת תנאי יסודי שברשיון, רשאי בית-המשפט שמוגש לו כתב אישום לצוות, על-פי בקשת היועץ המשפטי לממשלה, פרקליט המדינה או פרקליט מחוז, שהמפעל שלגביו נעברה העבירה ייסגר לתקופה שקבע בצו או עד לסיום בירור המשפט; לא יתן בית-המשפט צו כאמור לתקופה העולה על חמישה ימים אלא לאחר שנתן לנאשם הזדמנות להשמיע טענותיו; ניתן צו סגירה, רשאי הנאשם לערער על הצו תוך שלושים יום מיום שניתן, כאילו היה פסק-דין.

339ו. פירסום פסק-דין

בית-המשפט רשאי לצוות שפסק-דין חלוט או תמציתו יפורסמו ברבים, בצורה ובאופן שיקבע,

(ב) מי שעשה אחת מאלה:

(1) לא קיים צו הפסקה שניתן לפי סעיף 16;

(2) הפר תנאי של רשיון או היתר שניתן לפי חוק זה;

(3) הרשה לאחר להשתמש ברשיון או בהיתר שניתן לו לפי חוק זה ושאינו ניתן להעברה;

(4) מסר פרטים לא נכונים בבקשה שהגיש לפי סעיף 16טו;

(5) עבר על הוראה מהוראות סעיפים 16ב, 16ג ו-23;

דינו — מאסר שלוש שנים או קנס 100,000 לירות, ובעבירה נמשכת לפי פסקה (1) — קנס נוסף 1,000 לירות או מאסר נוסף שבעה ימים לכל יום שבו נמשכה העבירה; ואם נעברה העבירה בנסיבות מחמירות, דינו — מאסר חמש שנים או קנס 200,000 לירות, ובעבירה נמשכת לפי פסקה (1) — קנס נוסף 2,000 לירות או מאסר נוסף כאמור.

(ג) מי שעשה אחת מאלה, דינו — מאסר שנה או קנס 50,000 לירות:

(1) הפריע לאדם מוסמך לבצע את סמכויותיו לפי חוק זה או מנע זאת ממנו;

(2) סירב להראות לאדם מוסמך פנקס או תעודה אחרת הנוגעים לחקירה הנערכת לפי חוק זה;

(3) משנדרש למסור ידיעות או להמציא פנקסים או תעודות לפי סעיף 31 או משחקר לפי סעיף 32 — לא השיב תשובות נכונות ומלאות או לא המציא תעודות נכונות;

(4) עבר על הוראה מהוראות חוק זה שאינה מפורטת בסעיפים קטנים (א) או (ב).

339א. אחריותו של חבר בני-אדם

נעברה עבירה לפי חוק זה בידי חבר בני-אדם, יאשם בעבירה גם כל אדם אשר בשעת ביצוע העבירה היה, באותו חבר בני-אדם, מנהל פעיל, שותף — למטע שותף מוגבל — או עובד מינהלי בכיר האחראי לאותו תחום אם לא הוכיח שהעבירה נעברה שלא בידיעתו ושנקט כל האמצעים הסבירים להבטחת שמירתו של חוק זה.

339ב. אחריותו של מעביד ומורשה

נעברה עבירה לפי חוק זה בידי עובד במהלך עיסוקו של מעבידו, או בידי מורשה כשהוא פועל בתחום תפקידיו, יאשם בעבירה גם מעבידו או מרשהו אם לא הוכיח שהעבירה נעברה שלא בידיעתו ושנקט כל האמצעים הסבירים להבטחת שמירתו של חוק זה.

339ג. הגנה לעובד ומורשה

תהיה הגנה לעובד או למורשה הנאשם בע-

- ולהורות מי ישא בהוצאות הפירסום. אם הורה בית-המשפט שהנאשם ישא בהוצאות הפירסום, יהיה דינו כדין קנס שהטיל בית-המשפט.²
- ביטול
בטלים —
- (1) סעיפים 16 ו-32(ב) לחוק העיקרי;
(2) חוק למניעת הפקעת שיערים וספרות (שי-פוט), תשי"א-1951.³

³ ס"ח תשי"א, עמ' 40.

ד. הצעת חוק מס עזבון (תיקון מס' 8), תשל"ח—1977

(הצעת חבר-הכנסת י. ברמן)

1. תיקון סעיף 22 בסעיף 22(3) לחוק מס עזבון, תש"ט-1949¹ (להלן — החוק העיקרי), במקום "140,000" יבוא "500,000".
2. תיקון סעיף 3 בסעיף 3 לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (ד) יבוא:
- "(ה) היה נכס בשעת פטירתו של נפטר רשום על שמו בלבד או על שמו יחד עם בן-זוגו שב-גיננו ניתן ניכוי אישי לפי סעיף 22 — יראו אותו
3. תיקון סעיף 10 ב לחוק העיקרי —
- (1) בכותרת השוליים, במקום "ומדרגות המס" יבוא "מדרגות המס והקנסות";
(2) לאחר "10" יבוא "34".

דברי הסבר

מוצע איפוא לתקן סעיף 22(3) ולקבוע תק-רה התחלתית סבירה יותר לסכום הפטור מן המס. סמכות שר האוצר באישור ועדת הכספים של הכ-נסת לשנות סכום זה לפי סעיף 10 ב נשארת, כמו-כן, בעינה.

בנישואין ראשונים נוהגים בני-הזוג בדרך כלל לרשום דירותיהם וחשכונותיהם כרכוש משותף לש-ניהם. אולם לעתים קרובות אין כלל זה נהוג בנישואין שאינם ראשונים ולגבי ידועים בציבור. משום כך בדרך כלל המס גבוה יותר במידה משמעותית במקרים כאמור. מוצע איפוא לתקן את החוק בכדי להקטין את הנזק הנגרם לאנשים אלה. גובה הקנסות על אי-הגשת דו"ח ועל עבירות אחרות בגין החוק אין לו עוד משמעות (למשל: קנס של 1,000 לירות על אי-הגשת דו"ח). מוצע איפוא להסמך את שר האוצר, באישור ועדת הכס-פים של הכנסת, להעלות את הקנסות לפי הצורך.

חוק מס עזבון, תש"ט, הוא אחד הגורמים לירידה ברוח החסכון ששררה בשכבות העממיות בארץ-ישראל לפני קום המדינה. חוק זה הוא גם אחד הגורמים להברחת הון על-ידי חלק ניכר מן הציבור מכל השכבות, בעיר ובכפר, ולהיווצרות ה"הון השחור". אורחים רבים לא השלימו עם הרעיון שחשכונות שצבר אדם עובד בעמל רב במשך ימי חייו מהכנסות שעליהן כבר שולמו מסים (מס הכנסה, מסי רכוש, מס ערך מוסף) לא יעברו בשלמותם לבן (לבת) הזוג והילדים.

לעומת הנזק שמש העזבון גרם, כאמור, הסכום שהכניס לקופת האוצר הוא זעום: לפי הערכת האוצר (באוגוסט 1977) יגיעו ההכנסות ברוטו ממס עזבון בשנת 1977 לסכום של 80 מיליון לירות בלבד. אי הצדק שבמס זה, לגבי השכבות הע-ממיות, בולט במיוחד בתקופת האינפלציה הדו-הרת של השנים האחרונות. עובדות שנחשבו כ"ג-דולים" ערכם הממשי היום צנוע יחסית.

¹ ס"ח תש"ט, עמ' 187; תשט"ז, עמ' 45; תשי"ז, עמ' 113; תשכ"ד, עמ' 179; תשכ"ט, עמ' 190; תשל"ה, עמ' 232; תשל"ו, עמ' 79; תשל"ז, עמ' 147, 204.

ה. הצעת חוק לתיקון דיני העונשין (הפסקת הריון), תשל"ז—1977

(הצעת חבר-הכנסת ק. כהנא)

1. חוק לתיקון העונשין (הפסקת הריון), תשל"ז—1977 — בטל.

דברי הסבר

חוק זה שנתקבל בכנסת בקריאה שלישית ביום י"ב בשבט תשל"ז (31 בינואר 1977) על כל סעי-

פיו מנוגד לדין תורה ופוגע קשות בשלימות העם, בבריאותו ובמוסריותו.

ו. הצעת חוק שירות לאומי (תיקון), תשל"ח—1977

(הצעת חברת-הכנסת ח. גרוסמן)

19. "השר יתקין תקנות לביצוע חוק זה לא יאוחר מיום כ"ב באדר ב', תשל"ח (31 במארכ 1978)."

1. החלטת סעיף 19 במקום סעיף 19 בחוק שירות לאומי, תשי"ג—1953 יבוא:

1 ס"ח תשי"ג, עמ' 163.

דברי הסבר

נגע ההשתמטות של בנות מכל צורה של שירות לאומי, מוצע בזה לחייב את השר להתקין תקנות לביצוע חוק השירות הלאומי תוך חמישה חודשים בקירוב. כך יופעל השירות הלאומי, שנתקק ולא הוגשם, הלכה למעשה.

חוק שירות לאומי שנתקבל בכנסת לפני כמחצית יובל שנים טרם הופעל הלכה למעשה עד עצם היום הזה. מפאת חוסר כוח-אדם בצה"ל, וכדי לאפשר לבנות אמונתן הדתית אינן יכולות לשרת בצה"ל ככל בת אחרת בישראל אך מסוגלות לשרת שירות לאומי וכדי לעקור את

ז. הצעת חוק בית הדין לעבודה (תיקון), תשל"ח—1977

(הצעת חברת-הכנסת מ. עמאר)

2. תיקון סעיף 27

בסעיף 27 לחוק העיקרי, בסעיף קטן (ב) במקום "שלושת אלפים לירות" יבוא "עשרים אלף לירות".

3. תיקון סעיף 42

בסעיף 42 לחוק העיקרי אחרי "מעביד אחר" יבוא "ובית הדין מוסמך לתת סעד נגד המדינה גם בדרך צו מניעה או ביצוע בעין".

1. תיקון סעיף 18

בסעיף 18 לחוק בית הדין לעבודה, תשכ"ט—1969 (להלן — החוק העיקרי), במקום סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), במשפטים שאינם בגדר סיכסוך לפי סעיף 24(א)(2), יכול שהשופט יהיה דן יחיד, אם שופט החליט כך, זולת אם נתבקש עליידי בעל דין כי הדיון יהא בשלושה".

1 ס"ח תשכ"ט, עמ' 70; תשל"א, עמ' 176; תשל"ב, עמ' 73; תשל"ג, עמ' 78, עמ' 237.

דברי הסבר

לסכום של שלושת אלפים לירות. הנסיבות מצדיקות הרחבת סמכותו לסכום המוצע עד עשרים אלף לירות. ובכך תהא הקלה לא מועטה על שופטי בית-הדין.

סעיף 42 לחוק העיקרי קובע: "42. לענין חוק זה דין המדינה דין ככל מעביד אחר". מאידך גיסא קיימת הוראה בסעיף 5 לחוק לתיקון סדרי הדין האזרחי (המדינה כבעל דין), תשי"ח—1958, הקובעת:

5. "לא יתן בית-המשפט סעד נגד המדינה בדרך צו מניעה או ביצוע בעין; והוא כשיאין בחוק הוראה אחרת".

השאלה אם נתונה לבית-הדין לעבודה הסמכות ליתן סעד נגד המדינה בדרך צו מניעה או ביצוע בעין התעוררה במשפטים שונים (בג"צ 221/69 — פד"י כ"ד(1) 365; בג"צ 77/70 פד"י כד(1) 127; ל"2/5—פסע ב' 58, ועוד); ובאין כוח המדינה ממשיכים לעורר אותה מדי פעם כשהמדינה היא בעל דין. מאחר שסמכויות הבג"צ

ההסדר הקיים של קיום משפטים בבית-הדין האזרחי בהרכב של שלושה, שופט ושני נציגי הציבור, גורם לעתים לסירבול יתר של הדיון, להכבדה וללחציות עקב אי-הופעת נציגי הציבור. אמנם בסעיף 18(ב) לחוק העיקרי ניתנה הסמכות בידי השופט הראשי של בית-הדין לקבוע מותב של דן יחיד, אולם יש בכך הכבדה ללא צורך על השופט הראשי ואין כל סיבה שהסמכות תהא נתונה לכל שופט להחליט כך במשפט הנדון בפניו.

מוצע כי סמכות זו תהא מוגבלת ולא תכלול משפטים שבתחום הסיכסוך הקיבוצי שבהם רצוי כי במותב ישבו נציגי הציבור וישתתפו בדיון וכן ניתנת אפשרות לבעל דין לבקש כי הדיון יהא בפני הרכב של שלושה.

יש להנחת כי תיקון זה יגביר את יכולת עבודתו של בית-הדין ויחסוך מזמנם של השופטים ומזמנם של נציגי הציבור.

סמכותו המקבילה של רשם בית-הדין לדון בתובענה על שכר העבודה כיום מוגבלת עד

יש, על כן, הכרח לקבוע במפורש את סמכות בית-הדין לעבודה ליתן את הסעדים הללו ולמנוע העלאת טיעונים מיותרים ומכבידים.

לגבי עובדי המדינה עברו לבית-הדין לעבודה נתקל העובד המבקש סעד של צו מניעה או צו עשה בקושי זה והיו הרכבי בית-דין שהיססו להעניק סעד מסיבה זו.

1 ס"ח תשכ"ט, עמ' 70; תשל"א, עמ' 176; תשל"ב, עמ' 73; תשל"ג, עמ' 78, עמ' 237.

ה. מסקנות הוועדה המשותפת של ועדת החינוך והתרבות וועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא האיום בהשבתת מוסדות החינוך בשכונת התקווה

א. המלצות למשטרת ישראל

1. הוועדה ממליצה למשטרת ישראל כי תגדיל את מספר הניידות הפועלות בשכונות דרום תל-אביב ותדגיש בקרב השוטרים את חשיבות גורם המהירות בהגשת עזרה לבתי-ספר.
2. הוועדה ממליצה כי תיבדק האפשרות לאי-גון סירות בטיחות של סטודנטים במרחב תל-אביב לשמירה על מוסדות החינוך בשכונות.
3. הוועדה מדגישה לפני משטרת ישראל כי עיקר הבריונות בבתי-ספר נגרמת בערבי שבת ובחגים ועל כן יש להקצות יותר כוח שמי-רה לסיוע באזורי מבני החינוך במועדים אלו.

ב. המלצות לעיריית תל-אביב

1. הוועדה ממליצה לפני עיריית תל-אביב להקים צוות קבוע של מומחים בתחומי החינוך, העבודה הסוציאלית, הסוציולוגיה, הקרימינולוגיה, איכות הסביבה והפסיכולוגיה. צוות זה ילווה את עבודת ועדת החינוך של העירייה, ילמד את הבעיות הקהילתיות והחינוכיות של שכונת התקווה וימליץ לפני העירייה כיצד להתמודד עמן.

2. הוועדה ממליצה להקים בשכונת התקווה ועד שכונה שיהיה מופקד על יתר מעורבות ציבורית בנעשה בשכונה ויפעל בחיאות עם מנהל בית-הספר ובאמצעותו גם עם הצוותות המקצועיים הפועלים בו.

3. הוועדה פונה לעיריית תל-אביב להפעיל ב-אורח יסודי ועקבי את העוסקים בנושאי חינוך וחברה בשכונה לטפל בבני נוער שביצעו עבירות ובמשפחותיהם.

4. הוועדה ממליצה כי כל בתי-הספר בשכונת התקווה יהיו פתוחים בשעות אחר-הצהריים וב-ערב לפני הציבור וכי יעבוד בהם צוות מעולה של מדריכים ומנחים למיסוד תכנית משולבת של פעילות יוצרת וספורט בקרב הורים וילדים.

5. הוועדה ממליצה לפתוח את בתי-הספר בש-כונה לפעילות תרבותית בליל שבת בשים לב לשמירת קדושת השבת.

ג. המלצות למשרד החינוך והתרבות

הוועדה סבורה כי עיקר הבעיה של התפרצות בריונים לבתי-ספר והשתתת הציוד בהם נובעת

בישיבת הכנסת ביום ז' בחשוון תשל"ח (19 באוקטובר 1977) הגישה חברת-הכנסת א. נמיר הצעה לסדר-היום בנושא הנ"ל. הכנסת העבירה את הנושא לוועדה שתקבע על-ידי ועדת הכנסת וזו החליטה להעביר את העניין לוועדה משנה מקרב ועדות החינוך והתרבות, הפנים ואיכות הסביבה.

הוועדה המשותפת של ועדות החינוך והתרבות, הפנים ואיכות הסביבה שמעה מפי מנהלי מוסדות החינוך היסודי והמיוחדת בשכונת התקווה את עדותם על המתרחש בשכונה. כן שמעו חברי הוועדה דברים מפי נציגי משטרת ישראל ומחלק הנוער, נציגי משרד החינוך והתרבות ונציגי עיריית תל-אביב.

מזה עשרה חודשים פורצים בריונים לתוך חצרות ומבני בתי-הספר בשכונות דרום תל-אביב, גוני-בים מכל הבא ליד, משחיתים רכוש והורסים ציוד. פריצות נרשמו על-ידי משטרת מרחב תל-אביב, מתוכן 39 בשכונת התקווה בתקופה זו. רכוש בשווי של 150,000 לירות ניוק, עבודה חינוכית קשה של מנהלים ומורים מושחתת מדי פעם וגורמת לרגשות מפח ואכזבה בקרב התלמידים ומוריהם גם יחד. שיש מנהלי בתי-ספר יסודיים בשכונת התקווה חברו יחדיו והעלו את הבעיה לפני הרשויות המקומיות והמשטרה עוד בטרם החלה שנת הלימודים הנוכחית. העלאת הנושא לא הועילה הרבה וחזיון הפריצות חוזר ונשנה במוסדות החינוך מדי שבוע בשבוע.

חברי הוועדה התרשמו כי עד לכינוס הגורמים יחדיו במשכן הכנסת לא היתה הידברות תקינה ושופט ביניהם וכי כל גוף פעל בנפרד בתחום סמכויותיו. עם זאת מציינת הוועדה בסיפוק כי לאחר שהועלתה הבעיה מעל במת הכנסת בכל חומרתה נקבעה על-ידי כל הגורמים תכנית לפעולות שמירה ואמצעי בטחון במוסדות החינוך. יעילותה של התכנית תיבחן לאור ביצועה בחודשים הקרובים. אין לומר עדה ספק שהעלאת הנושא לקדימות בתודעת המשרד ועיריית תל-אביב תתרום לביצוע יעיל של הגנה ושמירה על מוסדות החינוך בשכונה. עצם נוכחותה העיריית של המשטרה ברחובות השכונה תהווה גורם מרתיע. הוועדה שמעה מפי מפקד משטרת מחוז תל-אביב כי בשכונות דרום תל-אביב — התקווה, כפר שלם, קריית שלום ושכונת שפירא — פועלת ניידת משטרה אחת וכי למחצית ממספר הנערים בשכונת התקווה יש תיקים במשטרת ישראל.

ל פ י כ מ מ ל י צ ה ה ו ו ע ד ה :

רים טובים בכיסי המצוקה. התכניות תכלולנה תמריצים משמעותיים, פירסום הישגים והש-תלמויות מיוחדות.

4. הוועדה ממליצה לפני משרד החינוך והתר-בות להקציב מספר מילגות להכשרת מורים שיינתנו לקצינים וקצינות יוצאי צבא אשר יר-או את הליכתם לעבודה בכיסי מצוקה כאתגר.
5. הוועדה קוראת למשרד להעלות את סטא-טוס המורים העובדים בבתי-ספר קשים ולה-עמידו בדרגה גבוהה יותר מסטאטוס המורים העובדים בשכונות מבוססות.

הוועדה המשותפת של ועדת החינוך והתרבות וו-עדת הפנים ואיכות הסביבה מבקשת ממשרד החינוך והתרבות, עיריית תל-אביב ומשטרת ישראל לדווח לה על ביצוע מסקנות אלו תוך שישה חודשים מיום הנחתן על שולחן מליאת הכנסת.

מגורמים חברתיים וכלכליים. מערכת החינוך יכולה לטפל בהיבטים מסויימים בלבד מתוך מכלול הבעיה. לפיכך ממליצה הוועדה:

1. משרד החינוך והתרבות יתן עדיפות לכיסי מצוקה, לשכונות כגון שכונת התקווה, בנוש-אים הבאים: א) מספר הילדים בכיתה; ב) סל-טיפוח בהתאם לצרכים; ג) הצבת עובדים מקצועיים כגון פסיכולוגים, יועצים, אחיות, מו-רים טיפוליים בבתי-הספר בהתאם לצרכים ולא בהתאם לתקנים אחידים.

2. הוועדה קוראת למערכת הפיקוח של אזור תל-אביב להדק את קשריה עם משטרת יש-ראל ובמיוחד עם מחלק הנוער כדי לארגן פעו-לות מניעה בקרב הנוער המתפרע בשכונה.

3. הוועדה ממליצה לפני משרד החינוך והתר-בות להפעיל מיד תכניות לעידוד הצבת מו-